

Pedagogisch beleid & Werkplan

Inhoud

Voorwoord.....	3
De pedagogische visie van kinderopvang Smile	4
* Volledig mens mogen zijn	4
Pedagogische Visie	5
Emotionele Veiligheid	7
1.1 Inleiding.....	7
1.2 Relatie pedagogisch medewerker-kind	8
1.3 Veilige gehechtheid en basisvertrouwen	8
1.4 Volgend begeleiden	9
1.5 Daadwerkelijk contact/communicatie-principes.....	9
1.6 BSO-kinderen	10
1.7 Verzorging, verschoning en veiligheid	11
1.8 Verzorging en veiligheid bij BSO-kinderen	12
1.9 Gevoelens en emoties bij kinderen	13
1.10 Onacceptabel gedrag bij jonge kinderen.....	13
1.11 Onacceptabel gedrag bij BSO-kinderen.....	14
1.12 Hoe om te gaan met emoties.....	14
1.13 Emotionele veiligheid.....	15
De ontwikkeling van de persoonlijke competentie.....	17
2.1 Inleiding.....	17
2.2 Het volgen van de ontwikkeling en het welbevinden van kinderen.....	18
2.3 Ontwikkelen door spel.....	19
2.4 Uitgangspunten.....	19
2.5 Kenmerken van spel	20
2.6 Wat bieden we aan?	21
2.7 Aandacht voor speelgoed.....	22
2.8 Radio, muziek, televisie en computer	23
2.9 Respect voor de natuur	23
2.10 Persoonlijke competentie.....	23
De ontwikkeling van de sociale competentie.....	25
3.1 Inleiding.....	25
3.2 Vaste leeftijdgenootjes	25
3.3 Ruimte	26
3.4 Meerdere spelruimtes	27
3.5 Inrichting van spelruimtes	27
3.6 Sociale competentie	27
Eigen maken van waarden en normen.....	29
4.1 Inleiding.....	29
4.2 Intake en de dagelijkse mondelinge communicatie	29
4.3 Waarden en normen van de opvang.....	30
4.4 Eigen maken van waarden en normen	30
Dagelijks werkplan	31
5.1 Dagelijkse structuur	31
5.2 Werkverdeling vooraf aan de komst van de kinderen.....	31
5.3 Dagprogramma kinderdagopvang.....	32
5.4 Dagprogramma BSO	34
Bijlage Locatie Kenmerken Kinderopvang Smile	36

Voorwoord

Kinderopvang Smile is kleinschalig en biedt ruimte aan kinderen in de leeftijd van 0 tot 13 jaar. De kinderen worden opgevangen tevens begeleid door enthousiaste en gediplomeerde pedagogisch medewerkers.

Door het creëren van een gezellig en huiselijke sfeer zorgen wij ervoor dat kinderen zich op de opvang thuis voelen en zich volop kunnen ontwikkelen tot zelfstandige en zelfredzame kinderen.

De rode draad door ons pedagogisch beleid van Kinderopvang Smile is dat we kinderen liefdevol begeleiden in hun ontwikkeling en hen in de gelegenheid willen stellen om zich in hun eigen tempo te ontwikkelen. Dit vraagt van ons dat wij ieder kind bewust volgen en kijken hoe we dat kind ervaringen kunnen laten opdoen die passen bij de ontwikkeling.

Kinderen ontwikkelen zich op verschillende ontwikkelingsgebieden: de sociale- emotionele ontwikkeling, de lichamelijke ontwikkeling, de cognitieve ontwikkeling, de taal ontwikkeling, de ontwikkeling van identiteit, de zelfredzaamheid en de creatieve ontwikkeling. Ons uitgangspunt is om kinderen zo te begeleiden en te ondersteunen zodat zij al deze ontwikkelingsgebieden in hun eigen tempo kunnen ontwikkelen.

Bij de benadering van kinderen gebruiken wij vier aspecten die gezien kunnen worden als de pijlers van onze pedagogische visie. Respect, Ruimte, Individueel en Neutraal (RRIN). In dit beleid wordt verder ingegaan op deze visie en pijlers.

Bij het tot stand komen van onze pedagogische visie hebben wij gebruik gemaakt van gedachtegoed van meerdere filosofen en pedagogen zoals Malaguzzi, Korczak, Solter, Pikler, Gordon en Riksen-Walraven. Zij kunnen gezien worden als pedagogische inspiratiebronnen.

Wij zoeken voortdurend naar mogelijkheden om de kwaliteit van onze organisatie niet alleen te waarborgen maar ook verder te ontwikkelen en te verbeteren. Hierdoor is onze visie en de manier waarop wij werken altijd in beweging. Daarom zal dit plan regelmatig worden geëvalueerd en zo nodig worden aangepast.

Het werken als pedagogisch medewerker op ons kinderdagverblijf of buitenschoolse opvang zit vol boeiende uitdagingen en verantwoordelijkheden. De basis van het werken met kinderen is het bewust opbouwen van een professionele en pedagogische relatie. Om dit vorm te kunnen geven moet het duidelijk zijn waar deze relatie op is gebaseerd, wat de uitgangspunten zijn en hoe dit in praktijk tot uiting wordt gebracht zoals beschreven is in dit beleid.

De pedagogische visie van kinderopvang Smile

Het bewust contact maken met en professioneel gericht zijn op het kind, de ouder, de medewerker (het individu). Neutraal en gericht op alle aspecten van de ontwikkeling. Deze evenwichtige benadering draagt bij aan het bevorderen van het basisvertrouwen. Wanneer kinderen geboren worden gaan we uit van een *basisvertrouwen van 70%, de resterende 30% volgt tijdens de ontwikkeling en de groei na de geboorte.

Deze pedagogische visie sluit goed aan bij een ieder die het belangrijk vindt dat kinderen zich ontwikkelen tot mensen met liefde voor en in verbinding met zichzelf, met de anderen, met de natuur in een multiculturele samenleving. Het pedagogisch handelen is gebaseerd op het volledig mens mogen zijn*.

Wij willen kinderen in de gelegenheid stellen zich in hun eigen tempo te ontwikkelen. Dit doen we door de ontwikkeling en belevingswereld van het kind te volgen en hierop aan te sluiten door het aanbieden van ervaringen die bij het kind passen en het kind verrijken. Hierbij wordt het kind **Respectvol, Ruimtelijk, Individueel en Neutraal**, zonder oordeel benaderd (benadering volgens de RRIN).

* Basisvertrouwen

We gaan bij het basisvertrouwen uit van de 7 levensbehoeften van de mens, deze zijn:

<i>Bij volwassenen</i>	<i>Bij kinderen</i>
Emotionele binding	Liefde
Waardering	Trots
Veiligheid	Veiligheid
Fysiologische behoefte	Mijn lijf
Kerntransformatie	Ik ben mezelf
Kennis	Ik weet
Zelfontplooiing	Ik groei

Het is noodzakelijk dat kinderen erop kunnen vertrouwen dat hun ouders beschikbaar zijn als ze hulp nodig hebben. En nog belangrijker hierbij is dat ouders de juiste signalen afgeven naar hun kind(eren). Denk daarbij aan:

*ik ben er voor je vanuit onvoorwaardelijke liefde

*ik zie je

*ik doe wat ik zeg

*ik bied veiligheid en begrenzing

* Volledig mens mogen zijn

Wanneer de mens de mogelijkheid heeft tot individuele groei en ontwikkeling zal de kwaliteit en de kracht van deze persoon optimaal tot uiting kunnen komen in een groep. Dit is een waardevolle aanvulling op sociaal gebied. Het individu is krachtig en dus samen sterk. Het ontwikkelen en bevorderen van de persoonlijke en sociale competentie.

In de hierboven genoemde uitgangspunten zijn de elementen op het gebied van de natuurbeleving en omgang met dieren ingebed en dus absoluut onmisbaar voor de optimale ontwikkeling van kinderen.

Optimale zorgeloze ontwikkeling

Zijn de levensbehoeftes in balans, dan heeft het kind een stevig basisvertrouwen. We praten veel met de kinderen, we benoemen wat we doen en we leggen alles wat we doen uit. Dit bevordert een optimale zorgeloze ontwikkeling. Juist ook aan de baby's, die afhankelijk zijn van de veiligheid die wij bieden. Ieder kind wordt bewust gezien en gewaardeerd. We kijken en handelen zonder oordeel. We volgen de behoeftes van ieder kind. Hierdoor wordt hun basisvertrouwen ontwikkeld en versterkt. Ieder kind kan en mag zijn wie hij of zij is.

Pedagogische Visie

De pedagogische visie van Kinderopvang Smile berust op vier pijlers (de RRIN):

Een Respectvolle benadering naar elkaar.

We benaderen kinderen respectvol vanuit de belevingswereld van het kind. Wij hebben oog voor de eigenheid en individualiteit van het kind. Naast individueel contact begeleiden we het kind in de omgang met volwassenen en andere kinderen. Wij noemen dit het *actief volgend begeleiden in dialoog*: we leren kinderen zelf te leren. We willen oog hebben voor detail, respect voor elkaar en de dingen om ons heen en voor de natuur.

Een Ruimtelijke benadering in fysieke en psychische zin.

We gaan er van uit dat iedereen door ruimte om zich heen zich kan ontwikkelen. Daarom bieden we verschillende ingerichte ruimten waar diverse activiteiten gedaan kunnen worden. Wij geven kinderen de mogelijkheid zich breed te ontwikkelen. We zorgen voor ruimte, voor creatieve experimenten en het opdoen van nieuwe ervaringen. Nieuwe ervaringen die aansluiten bij de ontwikkelingen van het kind.

Een Individuele benadering.

Ieder mens is uniek. We luisteren echt naar elkaar, we nemen elkaar serieus en we gaan in op een vraag. We geven kinderen de mogelijkheid vaardigheden te ontwikkelen en ervaringen op te doen die aansluiten bij hun eigen belangstelling.

Een Neutrale benadering.

Een neutraal (zonder oordeel) benadering is de basis van de hele ontwikkeling. Daarom vinden we het belangrijk om te signaleren en op te merken: wat vraagt dit kind van mij als opvoeder; hoe kan ik hier op een neutrale manier mee omgaan. We gaan daarbij uiteraard ook uit van een neutrale houding tegenover onze multiculturele samenleving. Wij bieden de kinderen veiligheid, vertrouwen en ruimte. Hierdoor krijgen de kinderen de mogelijkheid, en worden ze gestimuleerd te groeien naar zelfstandigheid en verantwoordelijkheid. Tevens leren ze hiermee respect te hebben voor elkaar, de omgeving en zichzelf.

De vier pijlers vragen een actieve houding van pedagogische medewerkers naar kinderen. De relatie tussen pedagogisch medewerker en kind kent een aantal regels die als basis gehanteerd worden. Deze vuistregels zijn de vertaling van de hieronder beschreven uitgangspunten in de houding en omgang met kinderen. Het kind moet onvoorwaardelijk steun en vertrouwen krijgen van de pedagogisch medewerker die voor het kind zorgt.

Dat betekent:

- Dat we elk kind onvoorwaardelijk accepteren zoals het is.
- Dat we vanuit deze acceptatie bewust kijken naar het kind met de vraag: wat kan ik als pedagogisch medewerker dit kind aanbieden zodat het zich verder kan ontwikkelen.
- Dat we ingaan op vragen/signalen van kinderen (onaangepast gedrag zien wij als signaal) en daarmee het kind serieus nemen.
- Dat een kind altijd de gelegenheid krijgt om terug te vallen op een volwassene (er is altijd nabijheid van een volwassene bij een kind).
- Dat een kind nooit geïsoleerd mag worden.
- Dat niets als dwangmiddel gebruikt mag worden.
- Dat een kind niet door een ander kind (of een groep kinderen) gepest of gekleineerd wordt.

Wij vragen van pedagogische medewerkers een actieve instelling om deze regels na te leven volgens onderstaande uitgangspunten:

We bewust contact maken met de ander

We bewust (kinderen) zien en gezien worden

We bewust horen en gehoord worden

We bewust volgen en gevolgd worden

We bewust stimuleren en gestimuleerd worden

We bewust begrenzen en begrensd worden

We bewust respecteren en gerespecteerd worden

We bewust accepteren en geaccepteerd worden

We bewust erkennen en erkend worden

We bewust veiligheid en geborgenheid bieden, zodat een ieder zich veilig en geborgen voelt

Emotionele Veiligheid

1.1 Inleiding

Zoals in het Voorwoord beschreven, willen wij kinderen in de gelegenheid stellen zich in hun eigen tempo te ontwikkelen. Dit doen we door de ontwikkeling en belevingswereld van het kind te volgen en hierop aan te sluiten door het aanbieden van ervaringen die bij het kind passen en het kind verrijken. Hierbij wordt het kind **Respectvol, Ruimtelijk, Individueel en Neutraal** (zonder oordeel) benaderd.

Kinderopvang Smile schept de voorwaarden voor het kind zodat het de gelegenheid krijgt zich te kunnen ontwikkelen. De belangrijkste voorwaarde voor kinderen om zich optimaal te kunnen ontwikkelen is het bieden van emotionele veiligheid. Als aan deze voorwaarde voldaan is, biedt kinderopvang Smile veel ontplooiingsmogelijkheden aan kinderen door de contactmogelijkheden in groepsverband en spel. Hiermee wordt hun sociale ontwikkeling en persoonlijke ontwikkeling bevorderd. Tevens biedt de kinderopvang de gelegenheid om kennis te maken met bredere waarden en normen.

In dit hoofdstuk wordt de belangrijkste voorwaarde, emotionele veiligheid, uitgewerkt. De volgende hoofdstukken richten zich op de persoonlijke en sociale ontwikkeling en het omgaan met waarden en normen.

Uit onderzoek (o.a. van M. Riksen-Walraven) * is gebleken dat alleen vanuit een emotioneel veilige situatie een kind optimaal tot ontplooiing komt. Van daaruit richten kinderen zich optimaal op interacties met leeftijdsgenootjes (waarmee ze naast hun persoonlijke ook hun sociale competentie ontwikkelen) en de ruimte, inrichting en materialen (waarmee ze hun persoonlijke competentie ontwikkelen).

Een emotioneel veilige situatie kan geboden worden door een goede interactie tussen pedagogisch medewerker en kind (een sensitieve (invoelende) medewerker die ingaat op de behoefte van het kind), een goede omgang met (bekende) leeftijdsgenootjes en een omgeving die goed en veilig aanvoelt.

De invoelende pedagogisch medewerker is van groot belang. Zij is verreweg het meest bepalend voor het welbevinden en de ontwikkeling van kinderen in een kinderopvang. Jonge kinderen hebben namelijk meer interacties met pedagogische medewerkers dan met leeftijdsgenootjes, de interacties zijn ook anders van aard. Door hun grotere sociale en cognitieve (verstandelijk) vermogen zijn de pedagogische medewerkers in staat een kind goed te begeleiden en hun een gevoel van emotionele veiligheid te geven.

Daarna komt de omgang met leeftijdsgenootjes. Door regelmatige interacties met dezelfde kinderen kan een kind neutrale relaties met leeftijdsgenootjes ontwikkelen die bijdragen tot een gevoel van veiligheid en welbevinden. De omgang met leeftijdsgenootjes is ook bevorderlijk voor de ontwikkeling op diverse gebieden (persoonlijke en sociale ontwikkeling).

De inrichting van de ruimte kan bijdragen aan een gevoel van veiligheid en geborgenheid bij kinderen, onder meer door de beschikbaarheid van privé-plekjes en “zachte” hoeken waar kinderen zich kunnen terugtrekken, door de ruimte zo in te delen dat kinderen ongestoord kunnen spelen en door toepassingen van materialen die het geluidsniveau binnen de ruimte reduceren. De inrichting van ruimte is ook van invloed op de persoonlijke ontwikkeling (spelmateriaal) en de sociale ontwikkeling (mate van mogelijkheid voor contacten tussen kinderen).

* M. Riksen-Walraven is ook de bron van de uiteenzetting rond de vier opvoedingsdoelen van de wet, te weten emotionele veiligheid, persoonlijke en sociale ontwikkeling en het eigen maken van waarden en normen.

In dit hoofdstuk werken we de interactie tussen pedagogisch medewerker en kind uit. Dit is het belangrijkste aspect van emotionele veiligheid en de basis voor alle overige ontwikkelingsmogelijkheden van kinderen. De contacten met leeftijdsgenootjes en de ruimte worden uitgewerkt bij de persoonlijke en/of sociale ontwikkeling waar deze aspecten ook op van invloed zijn.

1.2 Relatie pedagogisch medewerker-kind

Wanneer we spreken over de pedagogische relatie tussen pedagogisch medewerker en kind bedoelen we een bewuste professionele relatie (2^e opvoedingssfeer), daar waar de relatie ouder-kind (1^e opvoedingssfeer) gevoelsmatiger en emotioneler is. Ouders zijn emotioneel betrokken bij hun kind. Pedagogische medewerkers zijn dat natuurlijk ook, maar hebben een meer *beroepsmatige* (bewuste) betrokkenheid tot het kind. De verantwoordelijkheid die pedagogische medewerkers hebben, is groot. Immers, een deel van de opvoeding wordt hen toevertrouwd. En het is juist deze eerste periode (vanuit de psychologie wordt gesproken over de eerste zeven levensjaren) die in de ontwikkeling als essentieel gezien wordt als *basis voor het verdere leven*.

Uitgangspunt in ons werken met kinderen is de visie die we hebben op het volledig mens-zijn: De mens is een uniek wezen, in staat na te denken over zijn of haar handelen (intentioneel handelen) en tot reflectie daarop. Kinderen zijn, ook als ze heel klein zijn, *competent*. Ze verdienen respect in onze omgang met hen. Hieruit zijn de *vier pijlers* voortgekomen van waaruit wij kijken naar en werken met kinderen (de RRIN):

- de Respectvolle benadering
- de Ruimtelijke benadering
- de Individuele benadering
- de Neutrale benadering

In dit hoofdstuk komen deze pijlers terug en met name wat de consequenties zijn in ons handelen naar en onze omgang met kinderen, als we op deze manier naar kinderen kijken.

1.3 Veilige gehechtheid en basisvertrouwen

Hierboven is al kort het belang aangestipt van de relatie tussen pedagogisch medewerker en kind. Wanneer het kind zich immers veilig voelt en vertrouwen heeft durft het zelfstandigheid aan, er op uit te gaan en te ontdekken. Het kind zal zich pas veilig voelen wanneer het de kans krijgt zich te hechten aan de pedagogisch medewerker. Onder een gehechtheidrelatie verstaan we een relatief duurzame relatie tussen een kind en één of meer specifieke personen met wie het kind regelmatig interacteert. De gehechtheidrelatie is voor het kind het vanzelfsprekende fundament van al zijn doen en laten. Kinderen hebben behoefte aan een voorspelbare relatie. Het is het fundament in tijden van spanning en angst. Het ontstaan van een veilige gehechtheid hangt af van de mate waarin de pedagogisch medewerker sensitief en responsief reageert naar het kind. Onder sensitiviteit verstaan we de mate waarin de pedagogisch medewerker gevoelig is voor signalen van het kind, responsiviteit is de mate waarin de pedagogisch medewerker juist reageert op signalen van het kind. Deze aandachtige omgang bevordert het zelfvertrouwen van het kind en het vertrouwen wat het kind heeft in de omgeving.

We signaleren en observeren, we interpreteren en reageren. We spelen hierbij in op de verschillende leeftijden. Bij baby's, dreumesen en peuters zullen signalen eerder in de vorm van emoties en lichaamstaal gegeven worden (non-verbale communicatie). Hierbij is het luisteren en kijken naar het kind door de pedagogisch medewerker een essentiële vaardigheid. Naarmate het kind ouder wordt zal ook de verbale communicatie een steeds grotere rol gaan spelen. Hier gaan we later in dit hoofdstuk nader op in.

Waar het uiteindelijk om gaat is warme betrokkenheid en aandachtige omgang tussen pedagogisch medewerker en kind. Zo ontstaat een vertrouwensband tussen pedagogisch medewerker en kind: het kind voelt zich veilig in het contact en leert de pedagogisch medewerker kennen.

Uit de gehechtheidtheorie blijkt dat kinderen prima in staat zijn om stabiele relaties aan te gaan met meerdere opvoeders die als gehechtheidspersoon kunnen fungeren. We spreken dan van een verbreding van het opvoedingsmilieu. Dit betekent een verbreding van de ervaringswereld van het kind. Vanuit deze visie houden we rekening met de bezetting van de pedagogische medewerkers op de groepen.

Wenmomenten

Het aantal wenmomenten wordt zoveel mogelijk afgestemd op de individuele vraag en situatie van het kind, de ouder(s)/verzorger(s) en de stamgroep. In de praktijk betekent dit 1 tot 2 wenmomenten. De wenmomenten; bij de aanvang van de opvang en of bij de overgang naar een andere stam/basisgroep. Voorbeelden hiervan kunnen zijn de rondleiding / het plaatsingsgesprek/ een dagdeel meedraaien. Meer informatie over wennen, vindt u in het Protocol Wennen.

1.4 Volgend begeleiden

Uit de pedagogische visie komt naar voren dat we uitgaan van de individualiteit van het kind. Ieder kind is uniek en we respecteren die eigenheid. We benaderen kinderen respectvol vanuit de belevingswereld van het kind. Kinderen zijn, ook als ze heel klein zijn, competent: ze zijn in staat op hun niveau zelf aan te geven wat goed voor ze is. Kinderen willen leren en zich ontwikkelen. We willen kinderen in de gelegenheid stellen zich in hun eigen tempo te ontwikkelen. Als pedagogisch medewerker sluiten we hierop aan door het aanbieden van ervaringen die passen en verrijken. De pedagogisch medewerker is daarbij voorwaardenscheppend, zij draagt ideeën en activiteiten aan die nooit het *doel op zich* mogen zijn. Belangrijk is dat je als pedagogisch medewerker de ontwikkeling en belevingswereld van het kind volgt. We stellen ons zelf voortdurende de vraag "Wat vraagt dit kind nu van mij?"

Het proces dat steeds doorlopen wordt in het omgaan met kinderen omvat de volgende stappen: observeren-nadenken-handelen-evalueren-bijstellen. Het kind-volgsysteem wat wij hanteren sluit hierbij aan. Dit systeem komt o.a. aan de orde in hoofdstuk 4 van dit beleid en in het Kind-volgsysteem.

1.5 Daadwerkelijk contact/communicatie-principes

Uitgangspunt in de omgang met kinderen is het opbouwen van een relatie tussen pedagogisch medewerker en kind zoals hierboven al aangegeven. Immers, vanuit deze geboden veiligheid ontwikkelen kinderen zich. Wij geven aan wat belangrijke vaardigheden zijn voor de pedagogisch medewerker in het daadwerkelijke contact met kinderen. Ook gaan we in op concrete communicatievaardigheden als luisteren en duidelijk zijn in het omgaan met elkaar. In de professionalisering en begeleiding van pedagogische medewerkers ligt hier een zwaartepunt. Communicatieprincipes en het leren kijken naar kinderen worden bewust geoefend.

Wij onderscheiden een aantal essentiële vaardigheden van de pedagogisch medewerker om tot daadwerkelijk contact te komen:

- Het kunnen herkennen van contact-initiatieven van het kind. Bij de baby/dreumes speelt de lichaamstaal de voornaamste rol. Het jonge kind zal gaan stralen en met de armpjes zwaaien in contact, maar ook huilen kan een vraag zijn om contact, namelijk de behoefte om getroost te worden. Bij de oudere kinderen nemen de verbale contact-initiatieven, evenals het zoeken van nabijheid een steeds belangrijkere plaats in.
- Het maken van oogcontact met het kind is essentieel om aan te geven dat de pedagogisch medewerker open staat voor het contact-initiatief.
- Naast het herkennen en richten (toewenden) is van belang dat de pedagogisch medewerker in woorden of in lichaamstaal aangeeft dat het initiatief herkend is en dat ze er in neutrale zin op ingaat. Uitstel ("Ja, wat goed van je, ik kom zo bij je, als ik klaar ben met...") is dan ook voor het kind aanvaardbaar omdat het zich begrepen voelt.

Van groot belang in contact is niet alleen *wat* we zeggen, zeker ook *hoe* je we het zeggen (prettige conversatietoon).

Kinderen krijgen de ruimte om zelf hun problemen op te lossen. Hierin kan de pedagogisch medewerker wel praktische ideeën aanreiken. Het kind leert zo eigen problemen op te lossen, het wordt zelfstandiger en leert dat het zelf verantwoordelijk is voor zijn daden.

Belangrijk in het contact is ook dat de pedagogisch medewerker voortdurend benoemt wat zij gaat doen en waarom. Kinderen ervaren hierin veiligheid en leren de stem van de pedagogisch medewerker kennen. Daarnaast is het benoemen van groot belang voor de taalontwikkeling en het sociaal gericht zijn op elkaar.

Wij geven handreikingen voor het goed luisteren naar kinderen. Hoe klein ze ook zijn, kinderen hebben eigen behoeften. Door goed kijken en luisteren begrijpen wij wat er in hen omgaat. Daardoor kunnen we kinderen bieden wat ze nodig hebben. Bij actief luisteren gaat het erom dat je het gevoel en de beleving van het kind op dat moment wilt verwoorden. Je laat het kind hierbij merken dat je het wilt begrijpen en het serieus neemt. Dit geldt ook voor baby's. Baby's geven door huilen aan dat ze een behoefte hebben.

Wij leggen de nadruk op het belang van de ik-boodschap i.p.v. de jij-boodschap. Door de boodschap naar het kind in de ik-vorm te stellen wordt strijd vermeden en ben je duidelijk naar het kind.

Voorbeeld: Een kind is met speelgoed veel lawaai aan het maken. Een pedagogisch medewerker reageert daarop met: wil je daar mee stoppen. Vanuit de ik-boodschap kun je het zo formuleren: “Ik wil graag dat je daar mee stopt want het doet zeer aan m'n oren” of: “De andere kinderen kunnen elkaar niet verstaan”. Behalve dat in dit voorbeeld vanuit de ik-boodschap wordt gereageerd vertelt de pedagogisch medewerker ook over het wat de redenatie is van de vraagstelling.

Wij leren de pedagogisch medewerker *onbevooroordeeld/zonder waarde oordeel* kijken. Wat laat het gedrag zien, in plaats van een oordeel hebben over dat gedrag. Voorbeeld: een baby van tien maanden krijgt eigenlijk een fles. Maar de baby is onbedaarlijk aan het huilen en de pedagogisch medewerker lukt het niet de baby de fles te laten drinken. Vanuit oordelen gedacht zou je kunnen vinden dat de baby dwars is. Het is echter goed mogelijk dat de baby ons op dat moment iets wil vertellen over zijn eetbehoeften, bijvoorbeeld dat hij nu niet wilt drinken omdat zijn neusje verstopt zit en geen lucht krijgt bij de fles. Of pijn aan de keel heeft. We gaan dan op zoek naar een andere oplossing. Zoals een beetje fruit maken met voeding erdoorheen geroerd. Wij vinden het belangrijk te luisteren naar het kind om er achter te komen wat de reden is van het huilen. Dan zal het kind zich begrepen voelen, wat de relatie en het zelfvertrouwen ten goede komt.

1.6 BSO-kinderen

In het voorgaande staat beschreven hoe te handelen bij jonge kinderen. Bij BSO-kinderen van 4-13 jaar is dat niet veel anders, enkel verschil is dat zij meer verbaal reageren. Er is sprake van een verbale respons in combinatie met gedrag. We kennen allemaal het zo bekende voorbeeld van speelgoed opruimen en weten uit eigen ervaring dat het vaak niet werkt alleen te roepen: “*Opruimen*”. Daar is kennelijk nog iets anders nodig als stimulans voor de kinderen om niet over te gaan in strijd. Als pedagogisch medewerker wil je uit de strijd blijven. Dat doen we als volgt;

Een paar voorbeelden:

- We onderzoeken of we in de vraag om op te ruimen een stimulans naar de zelfstandigheid en verantwoordelijkheid van het kind kunt plaatsen.

Voorbeeld: “Wat een prachtig werkstuk! Zullen we het ophangen in onze BSO ruimte? Daarna benoemen we het speelgoed dat we willen dat opgeruimd wordt benoemen, vervolgens zeggen we Daar ben je een kei in en is het in vijf minuten gebeurd!

Soms geven we ook aan: “Ik help even mee”. In het geval er samen gespeeld is stimuleer je ook het samen opruimen.

Kinderen genieten van de aangeboden mogelijkheden in het groeien naar zelf dingen kunnen doen. In onze visie gebeurt dit vanuit het vertrouwen dat je hebt in het kind en in dat wat je ziet en ervaart.

1.7 Verzorging, verschoning en veiligheid

Het is essentieel dat een kind op een kinderdagverblijf goed verzorgd wordt en zich veilig en geborgen voelt, zowel psychisch als lichamelijk. Voor de lichamelijke verzorging volgen we de richtlijnen van het Landelijk Centrum voor Hygiëne en Veiligheid (Gezondheidsrisico's in een kindercentrum). Daarnaast geldt dat verzorging niet alleen *een doel op zich* is, maar ook een middel om een kind zich veilig te laten voelen.

In de verzorging zitten veel contactmomenten. Bij het verschonen van een baby maakt de pedagogisch medewerker bewust contact door te praten, lachen, zingen, aan te raken en te knuffelen. Het verzorgen is daarom meer dan alleen een schone luier geven of bij de peuter na het eten gezicht en handen wassen. In deze handelingen zit contact, nabijheid naar het kind. Het zijn momenten die zich vaker voordoen naarmate een kind kleiner is. Deze verzorgingsmomenten doen zich dagelijks op vele momenten voor, bijvoorbeeld bij het gaan slapen, verschonen, bij eten en drinken, enz.

De volgende *basisregels* hanteren wij bij de dagelijkse verzorging;

- Accepteer de eigenheid van het kind, o.a. in ritme.
- Vertrouw op wat het kind aangeeft graag te willen:
 - korter/langer slapen,
 - minder/meer eten,
 - veel/ weinig drinken.
- Reageer geduldig. Bedenk daarbij dat *jij* zicht hebt op het geheel, zij niet.
- Laat kinderen je nabijheid voelen.

Hier geldt dat de wil van het kind uiteraard geen negatieve gevolgen voor de gezondheid mag hebben.

Naast de hygiënische verzorging van het kind besteden wij ook aandacht aan de manier waarop wij met het kind omgaan: hoe raak ik aan, hoe til ik. Vaak zijn onze handelingen daarin de juiste, voelen we dat goed aan. Toch is het belangrijk dit bewust te doen, niet in de laatste plaats voor onszelf, met name onze rug. Het tillen van baby's doen we bijna automatisch met de grootste zorg en voorzichtigheid: met rustige bewegingen, warme handen, het hoofdje goed ondersteunend. Ook dicht tegen ons aan, tegen zacht materiaal. Wordt het kind groter, dan kan het hoofdje goed op houden, rechtop zitten. Dan tillen we anders. We nodigen het kind uit om te bewegen; het pakt onze handen en het trekt zich zo omhoog. We tillen het op door onze handen op borsthoogte, dicht onder de armen te sluiten (i.t.t. het optillen aan de armen). Op deze manier laten we het kind het eigen lichaam ervaren.

Kinderen zijn onbevangen, stappen op ons af voor een knuffel of om opgetild te worden. Zij stellen zich niet eerst de vraag of het wel het juiste moment is. We kennen allemaal wel het voorbeeld van een peuter die zich tussen ons in op de bank wringt, of onze hand wordt gepakt en we lopen mee. De kinderen nodigen ons uit om te bewegen.

Hoe laten we de kinderen veiligheid ervaren? Eerder zagen we door contact en nabijheid van de volwassene, de opvoeder. Ook door de kinderen te beschermen tegen al te grote gevaren. De vraag die zich hier aandient luidt: Hoe zorg je er voor dat het kind zich vrij kan bewegen, ontdekken, enz. en toch geen onnodig gevaar loopt? Ga maar na, wij zijn erg gewend en opgevoed in situaties waarbij werd gezegd: pas op, kijk uit, niet doen hoor, je bezeert je, je kan heel lelijk vallen, enz., enz. Lief bedoelde opmerkingen, zorgzaam, maar ook zo belemmerend voor de ontwikkelingsdrang van kinderen. Kinderen hebben immers ervaringen nodig om te leren, te ontdekken. Het leert van herhaling. Wanneer het zich stoot aan iets zal het de volgende keer wat voorzichtiger doen, of zich nog een keer stoten. Ieder kind leert daarin in z'n eigen tempo.

1.8 Verzorging en veiligheid bij BSO-kinderen

Het voorgaande is ook van toepassing bij de BSO-kinderen. Hoe kun je daarin een stimulans zijn voor de kinderen en daarbij de veiligheid niet uit het oog verliezen en uitgaan van het vertrouwen dat je in hen hebt? BSO is vrije tijd. Een uitgangspunt van vrije tijd is de ruimte om zelf te kiezen wat je doet, waar en met wie. De BSO anticipeert hierop door verschillende georganiseerde activiteiten aan te bieden en vrij spel waarbij het kind zelf een keuze kan maken.

Bij ons hebben de kinderen zelf een stem in wat voor activiteiten er georganiseerd worden. Dit kan door per maand te inventariseren bij iedereen waar de belangstelling naar uit gaat en de activiteiten hierop aan te passen. Een vakantieprogramma staat hier nog apart van. Het is goed om bij de organisatie van een vakantieprogramma een afvaardiging van oudere kinderen te laten plaatsnemen in de werkgroep die dit voorbereidt.

Bij de BSO wordt het deelnemen aan activiteiten vaak vertaald in het bieden van mogelijkheden om verschillende activiteiten te doen in hoeken of andere ruimtes (keuken, gang, buiten e.a.). Kinderen kiezen daarbij zelfstandig wat zij willen doen.

Oudere kinderen op de BSO vragen om nog meer ruimte en vrijheid, nog minder bescherming vanuit de begeleiders. Hier vinden ook activiteiten plaats zonder direct toezicht. Wel wordt hier indirect toezicht op gehouden en er worden goede afspraken gemaakt.

De pedagogisch medewerkers hebben – evenals die bij de dagopvang – iedere BSO dag een grote rol bij het volgen van de kinderen. Is ieder kind die dag “bewust gezien en gehoord”, heeft ieder kind een moment van bewuste aandacht en contact gekregen? Was ieder kind emotioneel veilig?

In de verzorging en veiligheid is het belangrijk oog te hebben voor de behoefte aan zelfstandigheid. Maken de grotere kinderen bijvoorbeeld zelf hun fruit schoon; helpen grotere kinderen de jongere bijvoorbeeld met koekjes bakken, daar waar je anders om praktische redenen zegt tegen de jongere kinderen: “Dat kan nu niet”. Laat je kinderen echt alleen buiten spelen op een stuk terrein als ze daarom vragen of zeg je daar liever nee tegen vanuit *jouw* veiligheid? Hoe kun je in het laatste voorbeeld stimulerend zijn: Het *uitspreken* van je zorg; *vertrouwen hebben* in kinderen en dit uitspreken; laten weten dat je er *altijd voor hen bent* bij vragen of anderszins; *afspraken maken* om hiermee *duidelijk bewust te begrenzen*.

Natuurlijk moet een opvoeder soms wel ingrijpen als het kind niet het overzicht heeft, of het inzicht in het gevaar ontbreekt. Een kind van een jaar dat kruipt, onder de tafel terechtkomt en wil staan zal het hoofd stoten en dit blijven doen; een kind van twee jaar heeft een afgebakend buitenterrein nodig anders loopt het weg; een kind van vijf jaar laat je geen drukke weg oversteken omdat het de afstanden nog niet goed kan inschatten. Belangrijk hierin is dat de opvoeder zich bewust is van haar rol en zich de vraag stelt: “Bescherm ik hierin niet onnodig?”.

Kinderen leren door te doen, door te ervaren. In een vertrouwde en veilige omgeving, waarin de opvoeder nabij is. Wanneer een kind zich pijn doet wordt het getroost en kan het van daaruit opnieuw gaan ontdekken. De vreugde is groot als iets lukt. Het kind ervaart daarin eigen kracht en mogelijkheden. Op deze manier groeien kinderen steeds meer naar zelfstandigheid.

1.9 Gevoelens en emoties bij kinderen

Door *emoties* laten kinderen veel van hun gevoelswereld zien. Emoties kunnen heel kortdurend en duidelijk zijn: een kind huilt omdat het zich pijn doet, is boos omdat er speelgoed afgepakt wordt, verdrietig omdat een vriendje of vriendinnetje er niet is. Emoties *kunnen* wijzen op het verstoren van het welbevinden. Omdat kinderen zich minder verbaal maar vooral gevoelsmatig uiten, is het belangrijk de gevoelswereld en de uiting ervan via *emoties* te kennen. Jonge kinderen hebben sterke gevoelens van irritatie, angst, boosheid, jaloezie, verdriet, frustratie en verwarring. Ze zijn gevoelig en kwetsbaar.

Kinderen kunnen pijnlijke gevoelens te boven komen door te huilen, boos te worden, te trillen, gapen, lachen, praten en door spel. Het is belangrijk dat jonge kinderen hun gevoelens mogen uiten. Het is een ontlading van die pijnlijke gevoelens. Emoties worden zo verwerkt.

Huilen

Huilen is een veel voorkomende uiting van emotie bij kinderen. Kinderen kunnen op heel verschillende manieren huilen, op verschillende momenten. Het kan een uiting zijn van:

- angst
- verdriet
- boosheid
- pijn
- vragen om communicatie
- uiting van een behoefte (eten, drinken, lichaamscontact, liefde, aandacht, knuffelen)
- opgekropte spanningen

1.10 Onacceptabel gedrag bij jonge kinderen

Onacceptabel gedrag is niet een teken van slechtheid van een kind maar een hulpvraag. Er kan sprake zijn van een behoefte (vanuit het basisvertrouwen) die vervuld moet worden, van gebrek aan informatie, van opgekropte pijnlijke gevoelens. Als kinderen dat in welke vorm dan ook laten zien, is het goed dit te interpreteren als: het gaat niet goed (welbevinden is verstoord); wat vraagt het kind van mij. Hierbij betrekken we zoveel mogelijk de ouders.

Voorbeeld: Een jong kind van 3 jaar heeft net de overstap gemaakt van een grotere groep naar een kleinere groep door splitsing van de groep. We zagen in de oude groep al dat hij zich niet meer echt prettig voelde. Daarom is hij naar de kleinere groep geplaatst. In het begin gaat het goed, maar na een tijdje als de groep weer iets groter wordt, merken de pedagogische medewerkers al snel dat hij zich “agressief” uit naar leeftijdgenoten door te duwen, te slaan en zelfs te bijten. Wat laat dit kind zien? Kort samengevat kan gezegd worden dat dit kind het niet naar z’n zin heeft. De overgang is zorgvuldig gebeurd, met inspelen en overleg met de ouders, en toch laat het dit gedrag zien. Wat een pedagogisch medewerker kan doen is onderzoeken hoe dit kind zich beweegt in de ruimte. De pedagogisch medewerker ontdekt dat het kind zich niet prettig voelt in een grotere groep. Als gevolg hiervan gaat het kind andere kinderen plagen. Actie hierin kan zijn voor dit kind een rustiger opbouw te creëren in het spelen in verschillende ruimten met verschillende kinderen. En in kleine groepjes of 1 op 1. De pedagogisch medewerker kiest voor het meer spelen in de eigen groep, kleiner, overzichtelijker en dus veiliger. Als de groep toch weer iets groter is, zal het kind nauw in de gaten worden gehouden hoe het reageert. En van daaruit zal de pedagogisch medewerker inspelen op zijn behoeften. Later kan dit uitgebreid worden naar het spelen in andere ruimten met een klein groepje kinderen en een pedagogisch medewerker. Observeer hoe het kind reageert op deze situaties en stel als pedagogisch medewerker je beeld steeds bij naar aanleiding van wat je ziet.

1.11 Onacceptabel gedrag bij BSO-kinderen

Op de BSO vraagt onacceptabel gedrag van de pedagogische medewerkers een alerte en onderzoekende houding. Kinderen komen vanuit school direct naar de BSO en kunnen dan vanuit eerder beleefde situaties sterk reageren. Denk daarbij bijvoorbeeld aan een situatie dat een kind op school een conflict heeft gehad, of om andere redenen het op school niet naar z'n zin heeft. Een kind kan dat heel goed meenemen naar de BSO-situatie. Soms is het goed er voor te kiezen alleen een gesprek met de ouders te hebben, in de meeste gevallen echter zal het kind er bij zijn.

Wat heeft het kind daarbij nodig? Het ene kind zal het heerlijk vinden er over te praten, het andere helemaal niet. Dan is het vooral aan de orde om te *doen*: te laten zien hoe iets anders kan en dit benoemen. Het vraagt van de pedagogisch medewerker zich in te leven in de situatie van het kind en daarop af te stemmen. Zich verstaan en gesteund voelen, weten, is dat waar je als pedagogisch medewerker naar toe wilt werken. Het uitgangspunt hierbij is dat het kind oké is zoals het is, met al z'n (eigen)aardigheden. Treed het tegemoet met een open houding. Vraag daarbij steun van collega's door te checken: "hoe heb ik het gedaan en hoe zou jij dat doen?".

BSO kinderen (zeker de oudere) kennen vaak een grote mate van vrijheid in hoe ze zijn. Dit vraagt een groot aanpassings- en inlevingsvermogen van pedagogische medewerkers. Aspecten als stimuleren van zelfstandigheid en verantwoordelijkheid spelen hierbij een grote rol. Het communiceren hierover met het kind over hoe hij/zij hier mee wil omgaan is van groot belang.

1.12 Hoe om te gaan met emoties

Verschillende emoties vragen een verschillende manier van reageren. Uiteraard wordt hierbij veel gevraagd van het inlevingsvermogen van de pedagogisch medewerker. Vaak zal sprake zijn van intuïtief handelen. Wel willen wij een aantal handreikingen bieden.

De volgende handelingen kenmerken deze benaderingswijze:

- Stop gedrag op een heldere en duidelijke manier
- Zeg kort: ik wil niet dat ..., ik vind dat je niet mag ...
- Hand (bijv. met slaan) tegenhouden
- Geen negatieve emotie tonen
- Gevoel laten ontladen en dit aanmoedigen
- Toon respect (geen kleinerende opmerkingen)
- Hou een vriendelijke toon
- Gebruik weinig woorden
- Blijf bij de ik-boodschap

De kern van bovengenoemde aanpak is:

- Geef de grens aan (dit mag niet)
- Toon respect
- Bied hulp

1.13 Emotionele veiligheid

Hieronder geven wij inzicht hoe wij handelen m.b.t. emotionele veiligheid. De handelingsaspecten die hieronder benoemd worden zijn toegelicht in dit hoofdstuk of komen naar voren in de volgende hoofdstukken.

De beroepskracht communiceert met de kinderen en heeft een respectvolle houding naar de kinderen toe. De benaderingswijze naar kinderen toe vinden wij erg belangrijk (respectvol, ruimtelijk, individueel en neutraal (zonder oordeel). Dit doen wij als volgt:

- We maken oogcontact met het kind bij het praten (toegewend zijn, een aandachtige, warme houding).
- We proberen, indien mogelijk, op ooghoogte te komen van het kind om echt de aandacht van een kind te vangen.
- We gebruiken een vriendelijke toon.
- We luisteren naar wat een kind vertelt of wat een kind antwoord.
- We verwoorden zoveel mogelijk wat een kind zegt na het luisteren (bedoel je, je vindt dus dat

Er heerst een ontspannen open sfeer in de groep. Dit doen wij door:

- Niet te schreeuwen of te roepen door de groep maar de kinderen zoveel mogelijk individueel te benaderen. Ook bij het corrigeren van ongewenst gedrag. We stoppen ongewenst gedrag dan ook door het kind te benaderen op een duidelijke maar vriendelijke toon: “Ik wil niet dat.....want dat", “Ik vind dat je niet magomdat.....”. Hand (bijv. als een kind slaat) tegenhouden. Geen negatieve emotie tonen. Gevoel bij het kind even laten ontladen. Geen kleinerende opmerking plaatsen. Gebruik weinig woorden. Blijf bij de ik-boodschap en het waarom.
- We proberen contactinitiatieven te herkennen en hierop te reageren (interactie). We reageren op lichaamstaal, verbale signalen en oogcontact van het kind. We geven aan dat we het contact herkennen, ook al zijn we ergens mee bezig: “Ja, Ik zie je. Ik kom zo bij je als ik klaar ben met”.
- Van groot belang is niet alleen wat we zeggen maar ook hoe we het zeggen (prettige conversatietoon).
- We volgen het spel van het kind en storen ze zo weinig mogelijk. Kijk naar de kinderen zonder te praten, het kind voelt dan je aanwezigheid en betrokkenheid. Als er toch iets gezegd wordt praten we over de activiteiten waarop de aandacht van het kind gericht is. We spelen mee in de fantasiewereld van het kind en laten ons daarbij leiden door de structuur die door het kind geschapen is. We corrigeren een kind niet in zijn spel tenzij het daar zelf om vraagt.
- We hebben begrip als iets niet lukt en laten kinderen de ruimte om hun teleurstelling of verdriet te ervaren. We delen in het plezier en succes.
- We zorgen voor adequate inrichting en het aanbieden van spel.

Kinderen worden uitgenodigd om deel te nemen. Dit doen wij door:

- We sluiten aan op de belevingswereld van kinderen bij het doen van activiteiten. De verhalen van kinderen zijn leidend voor de activiteiten. Activiteiten zijn niet alleen creatieve activiteiten maar ook verzorgingsactiviteiten, eten, etc. Kinderen hebben een keuze in de activiteiten. We benaderen hen daarbij neutraal (zonder oordeel). “Wil je.....of.....?”. We luisteren naar het antwoord, vatten samen en geven de structuur aan. “Ik vind het goed dat je gaat.....met.....in”.
- We doen activiteiten in kleine groepjes zodat kinderen altijd een keuze hebben voor een andere activiteit in een ander groepje. Er is dan ook de mogelijkheid tot alleen spel maar proberen wel te achterhalen wat de reden is dat een kind niet mee wil doen.
- Er zijn gedurende de dag ook activiteiten in andere ruimten waaraan kinderen kunnen deelnemen. “..... gaat naar buiten (speelgang). Wil je mee?”.
- De BSO-kinderen worden betrokken bij het programma-aanbod, de observaties en de uitkomsten daarvan.

Kinderen hebben vaste beroepskrachten en leeftijdgenootjes om zich heen. Dit doen wij door:

- Het werken met zoveel mogelijk vaste groepen en “vaste gezichten” pedagogische medewerkers, we maken ook gebruik van andere ruimten (speelgang, buiten, etc.). Kinderen kunnen hier - indien zij hiervoor kiezen - onder begeleiding gebruik van maken.

Er is informatieoverdracht tussen ouders en beroepskracht. Dit doen wij door:

- Het betrekken van de ouders draagt bij aan het gevoel van emotionele veiligheid. Er is overdracht bij het brengen en halen. We laten ouders hierbij delen in de ervaringen, successen en teleurstellingen van het kind: “.....heeft vandaagen”.
- Er wordt gebruik gemaakt van overdracht via observaties die besproken worden met ouders en schoolkind conform het kind-volgsysteem.

De ontwikkeling van de persoonlijke competentie

2.1 Inleiding

In hoofdstuk 1 hebben we het gehad over de relatie tussen de pedagogisch medewerker en het kind. Het is belangrijk voor de pedagogisch medewerker om weet te hebben van wat een kind voelt en hoe het zich uit. Van daaruit kan aandacht besteedt worden aan de ontwikkeling van de persoonlijke competentie. Wat bedoelen we hiermee?

Hiermee wordt bedoeld op de ontwikkeling van brede persoonskenmerken zoals veerkracht, zelfstandigheid, zelfvertrouwen en flexibiliteit, die kinderen in staat stellen om allerlei typen problemen adequaat aan te pakken en zich goed aan te passen aan veranderende omstandigheden. Daarnaast omvat het begrip “persoonlijke competentie” ook de competenties van kinderen op verschillende ontwikkelingsgebieden, zoals de motorische, creatieve (spel, muziek) en de taal- en cognitieve ontwikkeling.

Over ontwikkelingsfasen bij kinderen (cognitief, motoriek, taal, lichamelijk, enz.) is heel veel geschreven. Kennis over fasen van ontwikkeling bij kinderen vinden wij belangrijk. Maar wij willen niet dat het een *doel op zich* wordt. Wij gaan uit van het hier en nu van een kind, en niet waar het volgens een ontwikkelingslijn zou moeten zitten.

Het lijkt er soms op dat de aandacht voor het *zijn* en het *welbevinden* van kinderen in het *nu* wat naar de achtergrond geschoven is. Het *worden* en de *ontwikkeling* voeren de boventoon. Door de overmatige aandacht voor de ontwikkeling wordt uit het oog verloren dat het heden, het hier en nu, betekenis en waarde heeft. Er wordt te snel naar momenten in de toekomst gewerkt. De kans bestaat dus dat wanneer we de fasen van de ontwikkeling bij kinderen gedetailleerd gaan beschrijven, dit als uitgangspunt wordt genomen om een kind te volgen.

Om twee redenen is dit niet wat we willen:

- Pedagogische medewerkers zijn vanuit hun opleiding deskundig op het terrein van ontwikkelingsfasen en nemen deze kennis mee bij het volgen van kinderen.
- Het nader beschrijven van de ontwikkelingsfasen past niet in onze visie van individuele benadering van een kind. De vraag die we ons stellen bij een kind met speciale vragen (‘probleemgedrag’) is niet: het kind past hier niet, maar: hoe sluiten wij aan bij dit kind. Wij nemen waar, interpreteren en handelen in eerste instantie op grond van wat het kind laat zien, i.t.t. het handelen vanuit de zgn. ontwikkelingstheorieën.

Onze visie is gericht op de individuele ontplooiing van kinderen. Wij vertrouwen er op dat elk kind dat in z'n eigen tempo doet. Toch vinden we het nodig pedagogische medewerkers een handreiking te bieden om problemen in de ontwikkeling te onderkennen: hoe en waaraan zien we dat we ons zorgen moeten maken over de ontwikkeling van *dit* kind.

2.2 Het volgen van de ontwikkeling en het welbevinden van kinderen

Hierboven kwam het begrip welbevinden al even aan bod. Kinderopvang Smile gaat in haar visie uit van het hier en nu van een kind. Het welbevinden gaat over dat hier en nu. Als een kind zich goed voelt is het vrolijk, zorgeloos, onderzoekend, ontdekkend en nieuwsgierig. Het voelt zich fijn, veilig en vertrouwd. Het is aan de deskundigheid van de pedagogische medewerkers om, wanneer een kind zich niet lekker voelt (dus een verstoring van dit welbevinden), dit te onderkennen. Dit gebeurt in nauw overleg met de ouders. De pedagogisch medewerker wordt hierin ondersteund door trainingen en de regelmatige werkbegeleiding.

Natuurlijk volgen we de ontwikkelingen en het welbevinden van een kind. Ieder kind dat aanwezig is wordt ook daadwerkelijk iedere dag “echt gezien” (dus bewust gevolgd wordt).

Ook volgen we kinderen door schriftelijke observaties volgens het Kind-volgsysteem en (dagelijkse) gesprekken met ouders. Als blijkt dat een kind zich niet optimaal ontwikkelt, kunnen er verdere stappen genomen worden. Naast de observaties vanuit het kind-volgsysteem kennen we het signaleren van mogelijke ontwikkelingsproblemen.

Ouders worden altijd op de hoogte gesteld van de observaties als deze gehouden zijn. De observatie wordt met hen besproken (bij BSO mag het kind hierbij zijn). Als er aanleiding toe is kunnen ouders verwezen worden naar bijvoorbeeld consultatiebureau of huisarts. Als organisatie hebben wij de rol ouders daarin te adviseren en te ondersteunen. De keuze in de te nemen stappen is aan de ouders.

Vanuit het welbevinden van het kind in het kinderdagverblijf blijven de pedagogische medewerkers echter nauw betrokken en in gesprek met de ouders.

Wat houdt het kind-volgsysteem in? Dit systeem volgt het welbevinden van kinderen en geeft hierover informatie aan ouders. Het bestaat uit drie onderdelen:

- Een mededelingenbord waar organisatorische informatie gegeven wordt : informatie over ziekte/ inval etc., bijzondere activiteiten, thema's (etc.).
- Dagelijkse individuele informatie door middel van een overdracht gesprek.
- Een individuele rapportage/observatieverslag. Dit wordt 1x per jaar besproken met de ouders in het 10 minuten gesprek.

Het mededelingenbord hangt aan de muur. Hierop kunnen pedagogische medewerkers technische/organisatorische informatie voor ouders kwijt. Te denken valt aan informatie m.b.t. ziekte, afwezigheid door training of werkbegeleiding, inval, etc.

De individuele rapportage bestaat uit een observatieverslag. Er wordt bij kinderopvang Smile 4x per jaar geobserveerd. Buiten de dagelijkse observaties. Deze worden besproken met de ouders in een 10 minutengesprek. De ouders ontvangen een kopie van het observatieverslag.

Als er eerder punten zijn die besproken moeten worden, zal de mentor van het kind een afspraak maken met de ouders voor een gesprek.

2.3 Ontwikkelen door spel

”Als je zien wilt wat kinderen kunnen, moet je ophouden hen dingen te geven”
(N.Douglas, uit: *Een portret van creativiteit in kinderen*)

In de ontwikkeling van kinderen neemt het spel een essentiële plaats in. Het kan gezien worden als het dagelijks brood voor kinderen. In spel kunnen kinderen hun creativiteit kwijt en leren kinderen wie ze zijn. In spel kunnen kinderen experimenteren met wat ze in de werkelijkheid hebben leren kennen. Kinderen leren ook in sociaal opzicht van samenspelen: rekening houden met elkaar, beurten geven en verdelen. Van groot belang hierin is *hoe* we kinderen de mogelijkheid bieden te gaan spelen en te begeleiden in hun spel. Van oudsher zijn we gewend om als opvoeder veel te willen sturen waar het gaat om het handelen van het kind. In het aanbieden van activiteiten bedenken wij bij voorkeur (vaak met goede bedoelingen!) wat de kinderen moeten gaan maken, of bepalen wij het verloop van spelactiviteiten. Het welslagen van de activiteiten hangt er dan vaak vanaf of het product voldoet aan het beeld en de verwachting wat wij er als opvoeder van hadden. Op het moment dat wij als opvoeder onze ideeën opleggen hoe het moet, zal het kind niet meer de vrijheid ervaren om er een eigen invulling aan te geven. De mogelijkheid bestaat dat kinderen door deze aanpak geremd worden, en dus belemmerd worden in hun creativiteit.

In dit hoofdstuk geven wij de visie weer die Kinderopvang Smile heeft op spel en creativiteit en wat de rol van de pedagogisch medewerker hierin is.

2.4 Uitgangspunten

Creativiteit zegt naar ons idee iets over *de waarde* van spel en over *de waarde* van het vernieuwend/scheppend bezig zijn. In de manier waarop wij kijken naar de creatieve ontwikkeling van kinderen hebben we ons laten inspireren door de pedagogiek van Malaguzzi (de “Reggio-pedagogiek”) uit Italië. Belangrijk uitgangspunt bij Malaguzzi is dat alle kinderen creatief zijn. Kinderen zijn nieuwsgierig en worden dagelijks door hun omgeving geraakt. Malaguzzi spreekt in dit verband over “bekend worden met het onbekende”. In spel kunnen kinderen experimenteren met wat ze tegenkomen in de werkelijkheid. Kinderen zijn spontaan en ongeremd, hebben een grote verscheidenheid aan interesses. Kinderen kijken op een eigen, onbevooroordeelde manier naar de werkelijkheid en hebben een natuurlijke behoefte zich te uiten, te experimenteren. In spel kunnen kinderen hun nieuwsgierigheid kwijt. Hierdoor leren kinderen ook.

Wij gaan in onze visie uit van de *ervaringswereld* van het kind. Het gaat er om dat we ingaan op wat een kind op een bepaald moment daadwerkelijk bezighoudt. Dit betekent met aandacht kijken en luisteren naar wat een kind van je vraagt en je kunnen inleven in de belevingswereld van een kind. Kinderen wijzen zelf de weg als ze voldoende ruimte krijgen. Kinderen zijn in staat om eigen keuzes te maken.

Waar het om gaat is dat kinderen ervaren dat wat ze kiezen niet veroordeeld wordt enkel gestimuleerd in het ervaren, in wat ze doen, in wat ze produceren. Door deze houding wordt de eigenheid van kinderen bevorderd. Hierdoor leren kinderen wie ze zelf zijn, komen ze bij hun werkelijke uniek-zijn en leren ze zichzelf respecteren. Het kind kan dan in een toestand terecht komen waarin het doet en speelt vanuit het hart, zo geconcentreerd speelt dat het de rest vergeet. In ons werken met kinderen hebben we met een “totaal aan individuen” te maken.

Over het uniek-zijn van kinderen merkt Malaguzzi het volgende op:

- Elk kind heeft een eigen werkelijkheid (ervaringen, relaties). Deze moeten we in acht nemen.
- Elk kind heeft gevoelens en ervaringen die niet te scheiden zijn van hun achtergrond.
- Elk kind heeft *nu* bepaalde gevoelens.
- Het gaat om *dit* kind.
- Het gaat er om aan te sluiten bij de dag van vandaag en het moment nu.
- Het gaat er om al doende aan te sluiten bij het kind vanuit de relatie pedagogisch medewerker/kind.

Ook Korczak stelt dat ieder kind anders is en dat we ons hiervan bewust moeten zijn in ons omgaan met kinderen. Ieder kind heeft een eigen persoonlijkheid, kinderen verschillen in capaciteiten en emoties, en ook in activiteiten en spel verschillen kinderen in tempo en aandacht spannen.

2.5 Kenmerken van spel

In het algemeen kunnen we over spel zeggen dat het twee belangrijke kenmerken heeft:

- Kinderen spelen omdat en zolang ze het *leuk* vinden.
- Kinderen vertellen in het spel “*spelenderwijs*” hun verhaal
- In spel zijn kinderen *ontdekkend* bezig. Hierin leren ze zichzelf en hun omgeving kennen.

Kinderen spelen om het doen (het bezig zijn), er wordt gespeeld vanuit het hart en niet vanuit het hoofd (zie ook hierboven). Je zou kunnen zeggen dat het spel geen *doel op zich* is maar een *middel* voor het kind om te *creëren*. Spel is vaak gericht op het zoeken van *contact* (afhankelijk van leeftijd, maar ook bij baby's zie je al dat het contact met de pedagogisch medewerker onderdeel van het spel is.) Spel vindt plaats in het *nu*, wat hen nu bezighoudt vormt uitgangspunt voor het spel. Hierbij kan fantasie een belangrijke rol spelen. Kinderen kunnen intens spelen; ze sluiten zich daarbij af voor de omgeving en hebben ook geen tijdsbesef meer. Kinderen zijn niet-taakgericht in spel, ze gaan van het een op het ander over (wel afhankelijk van leeftijd; naarmate ze ouder worden neemt taakgerichtheid toe). Kinderen zijn vaak scheppend. Er wordt niet voor niets gezegd dat artiesten en kinderen hierin op elkaar lijken!!

Spel bij kinderen onderscheidt zich afhankelijk van de leeftijdsfase waarin kinderen zich bevinden. Bij *baby's* bestaat spel met name nog uit beweging (in eerste instantie van het eigen lichaam, b.v. het manipuleren van de handjes). Het contact met de pedagogisch medewerker neemt daarbij een belangrijke plaats in. Herhaling van spel is belangrijk. Kinderen leren hiervan en het geeft ze ook een vertrouwd gevoel. Het spel van de *dreumes* kenmerkt zich door voortdurend op onderzoek uit te zijn, materialen in/uit een bakje, knopjes aan/uit, verplaatsen van materialen.

Bij de *peuter* vindt al meer “gerichte” activiteit plaats, meer grof motorische activiteiten, het spelen met dingen, en ook het ontstaan van de fantasie in spel. Ook fijn motorisch ontwikkelt de peuter zich: in tekeningen bijvoorbeeld is een grote groei te zien.

Bij de *kleuter* neemt fantasie nog sterker toe. En ook het samenspel verfijnt zich. Kleuters kunnen langer en meer gericht bezig zijn.

Bij de *schooltijdleeftijd* heeft spel alles te maken met vriendschap en het ontwikkelen van sociale relaties. In de leeftijd van het vierde tot het zevende jaar zien kinderen vrienden als anderen die hen aardig vinden en met wie ze speelgoed en andere activiteiten delen. Ze beschouwen kinderen met wie ze het grootste gedeelte van hun tijd doorbrengen als hun vrienden. Hun vriendschappen zijn nog niet gebaseerd op de unieke neutrale karaktertrekken van hun vriendjes.

In de leeftijd van acht tot tien jaar laten kinderen de persoonlijke eigenschappen en kenmerken meewegen, evenals de beloningen die een vriendschap oplevert. Maar het belangrijkste element in dit stadium is het wederzijds vertrouwen. Er worden bij aanvaringen formele verklaringen en verontschuldiging verwacht voordat een vriendschap weer hersteld kan worden. In de periode van het elfde tot het vijftiende jaar worden vriendschappen ontwikkeld zoals ze die ook tijdens hun adolescentie zullen hebben. Ze kijken minder naar activiteiten die ze kunnen delen en meer naar de psychische voordelen. Er is behoefte aan vrienden die zowel fysiek als psychisch behulpzaam zijn.

2.6 Wat bieden we aan?

De pedagogisch medewerker heeft in het initiëren en begeleiden van spel een belangrijke taak. In het spel gaat het erom aan te sluiten bij de leefwereld van het kind op dit moment, wat wil het kind nu? Hoe doe je dit nu? In het hoofdstuk Dagelijks werkplan komt dit tevens aan de orde. We gaan ervan uit dat pedagogische medewerkers weten welke kinderen er op een bepaalde dag komen en waar de interesses van deze kinderen liggen. Van daaruit worden er activiteiten voor (en bij de BSO met) de kinderen bedacht. Er zijn altijd meerdere activiteiten zodat de kinderen kunnen kiezen. Bij het bedenken van de activiteiten zijn de pedagogische medewerkers flexibel. Het kan zijn dat er een knutselactiviteit bedacht is omdat de pedagogische medewerkers weten dat er een aantal kinderen interesse hiervoor hebben (daarnaast is er altijd ook een activiteit voor kinderen die hier geen interesse voor hebben, bijvoorbeeld een grof motorische activiteit op de gang). Het onderwerp wat geknutseld wordt is vrij, dit hangt af van de belangstelling van de kinderen. Als de dag begint vertellen bijvoorbeeld verschillende peuters enthousiast over luchtballonnen die ze hebben gezien. Dit kan een mooie aanleiding zijn om bijvoorbeeld luchtballonnen te maken.

Kinderen moeten zich in hun spel kunnen laten gaan. Van groot belang hierbij is wel dat de pedagogisch medewerker *structuur* aanbiedt waarbinnen het kind tot spel kan komen. Zij laten het kind kiezen uit verschillende activiteiten of vragen het kind wat het wil doen. Ook moeten regels en afspraken helder zijn voor het kind. Regels bieden ook weer een veilige structuur van waaruit het kind tot spel kan komen. Te veel regels verstikken echter.

Wanneer een kind iets zelf gemaakt heeft, is het een teken van respect om hier zorgvuldig mee om te gaan. Zelfgebouwd materiaal moet kunnen blijven staan, zodat het bewonderd kan worden en het kind er verder mee kan spelen.

Op de volgende manieren is er contact met het kind tijdens het spel zonder als pedagogisch medewerker te storen;

- Kijk met volle aandacht naar de kinderen zonder te praten, het kind voelt dan je aanwezigheid en betrokkenheid.
- Tijdens activiteiten kun je wanneer het kind even op kijkt naar je door een knikje aangeven dat het gezien wordt. Je laat dan merken dat je ziet wat hij/zij doet. Als je toch iets wilt zeggen, praat dan over de onderwerpen waar de aandacht van het kind op dat moment op gericht is. Het gaat er om dat je op verschillende manieren kunt laten merken dat de activiteiten van het kind door jou erkend en aanvaard worden.
- Deel in het plezier en succes! De activiteiten zelf zijn hierbij belonend. Laat ook later ouders delen in het plezier dat het kind die dag gehad heeft. Vertel ze hier ook over tijdens de overdracht.
- Heb er begrip voor als iets niet lukt, en laat de kinderen ook hun teleurstelling en eventuele verdriet ervaren en uiten.
- Speel mee in de fantasiewereld van het kind, en laat je daarbij leiden door de structuur die door het kind geschapen is: het kind is in zijn wereld de baas! Kinderen leren hierdoor ook leiding te nemen, eigen regels te maken en een gevoel van macht te ontwikkelen.
- Corrigeer een kind niet in zijn spel, tenzij het daar zelf om vraagt.
- Lachen en gek doen ontlaadt!

2.7 Aandacht voor speelgoed

Een kijk op ruimte en spel betekent natuurlijk ook een kijk op speelgoed. Het speelgoed is immers het materiaal door middel waarvan het kind speelt. Speelgoed is dus heel belangrijk. Bij de inrichting en aanschaf wordt rekening gehouden met de leeftijdsgroep waarvoor het bestemd is. We gaan uit van zoveel mogelijk duurzaam en natuurlijk speelgoed. In de groep proberen we niet te veel speelgoed tegelijk aan te bieden. Beter is om speelgoed af te wisselen. Ook is het belangrijk dat een kind zelfstandig speelgoed kan pakken. Het speelgoed waar een kind dus zelfstandig mee kan spelen wordt zodanig in een kast opgeborgen dat het kind er zelfstandig bij kan.

Maar kan het kind dan alleen maar spelen met speelgoed? Het ligt er aan wat onder speelgoed verstaan wordt. Wanneer uitsluitend gedacht wordt aan de spellen en materialen die in de gemiddelde speelgoedzaak te koop zijn moet het antwoord nee zijn. Een kind wordt beïnvloed, maar laat zich niet uitsluitend leiden door de tv-reclames of aanlokkelijke brochures. Een kind zoekt vaak zijn eigen speelgoed. “Haal buiten naar binnen”: geef het kind de mogelijkheid datgene wat hij uitzoekt als speelgoed ook als speelgoed te kunnen gebruiken. Een grote kartonnen doos waarmee de boodschappen naar huis zijn vervoerd kan thuis opeens een boot worden, een stuk elektriciteitsbuis kan een brandweerslang worden, enz. Ook allerlei gebruiksvoorwerpen in huis kunnen voor kinderen een hele nieuwe betekenis krijgen, evenals meubels, kussens, enz. Uiteraard worden ook spelmaterialen gekocht voor de kinderen. Daarbij wordt zo veel mogelijk gekozen voor natuurlijk en/of duurzaam materiaal.

Zoals eerder genoemd is één van de pijlers van Kinderopvang Smile dat we kinderen respectvol benaderen vanuit de belevingswereld van het kind. Belangrijk is dus respect te hebben en open te staan voor alle culturen en daar ook rekening mee te houden bij activiteiten en spelmaterialen. Te denken valt aan: zwarte/witte poppen, verkleedkleden, interculturele kinderboeken, muziek, puzzels, en ander herkenbaar speelgoed.

2.8 Radio, muziek, televisie en computer

Kinderen kunnen ogenschijnlijk genieten en vrolijk meebewegen op muziek die ze horen. We kunnen er echter niet vanzelfsprekend van uit gaan dat plezier betekent dat het ook goed is. Dat is niet altijd het geval. We vinden het vanuit onze visie belangrijk kinderen betrokkenheid te bieden bij datgene wat aangeboden wordt. Dit geldt voor een breed gebied: niet alleen muziek maar ook spelletjes, speelgoed, enz.

Het tegenovergestelde van betrokkenheid is opwinding. We weten dat kinderen zich aan opwinding niet ontwikkelen. Wanneer kinderen zo in het spel duiken dat het voorbij betrokkenheid gaat en er opwinding voor in de plaats komt, is dat een emotie die opname (=leren) kan blokkeren.

Bij het gebruik van radio zien we dat het nodig is met het aanbieden bewust om te gaan. In heel veel huishoudens staat de radio als vanzelfsprekend de hele dag aan vanuit de behoefte van volwassene. Dit geluid is een inbreuk en een mechanische toevoeging die niet wenselijk is voor kinderen. Het leidt af van de betrokkenheid voor spel en/of andere bezigheden. We vragen daarom van pedagogische medewerkers een bewuste omgang met radio.

2.9 Respect voor de natuur

In de dagelijkse omgang met kinderen op de kinderopvang hebben wij respect voor de natuur. Wij sluiten aan bij bijvoorbeeld weersomstandigheden, seizoenen of bepaalde gebeurtenissen. Wanneer mogelijk, en afhankelijk van de leeftijd, trekken we er met kinderen op uit, verzamelen materiaal om daar, terug op de kinderopvang, verder mee te spelen, met de materialen kunnen de prachtigste dingen gemaakt worden van steentjes, schelpen of takjes. Een bewuste keuze kan ook zijn het noodzakelijke tuinonderhoud niet geheel uit te besteden, maar ook kinderen daarmee bezig te laten zijn, zelfstandig of onder begeleiding.

2.10 Persoonlijke competentie

Hieronder geven wij inzicht hoe wij handelen m.b.t. de ontwikkeling van de persoonlijke competentie. De handelingsaspecten die hieronder benoemd worden zijn toegelicht in dit hoofdstuk of komen naar voren in het voorgaande of de volgende hoofdstukken.

De beroepskracht ondersteunt en stimuleert individuele kinderen. Dit doen wij door:

- In het hoofdstuk Emotionele veiligheid is al beschreven dat we kinderen leidend laten zijn bij het bepalen van de activiteiten. Door te kijken naar kinderen en dit te verwoorden: “Ik zie dat je....., wil je.....?” en door kinderen keuzes te laten worden zij gestimuleerd in hun persoonlijke ontwikkeling.

Er is goede interactie tussen beroepskracht en individuele kinderen. Dit doen wij door:

- In het hoofdstuk Emotionele veiligheid is de benaderingswijze en interactie al beschreven.

Kinderen hebben de mogelijkheid om eigen ervaringen op te doen via spelmateriaal, activiteiten aanbod en inrichting. Dit doen wij door:

- Kinderen reageren op de ruimte om zich heen. We kiezen daarom bewust voor kleurgebruik in rustige tinten en zorgen voor voldoende daglicht.
- We proberen rust in de kinderopvangruimte te creëren door het niet te vol te laten zijn (de kunst van het weglaten). We zijn dus rustig in het ophangen en neerzetten van materialen. Liever meerdere keren wisselen vanuit een centraal magazijn dan alles neer zetten. Kinderen hebben dan ook vaker iets nieuws, dus een uitdaging.
- Aparte spelhoeken in de groep of in de gang zorgen ervoor dat kinderen meer individueel of in kleine groepjes gaan spelen. Het zorgt voor rust, kinderen storen elkaar minder in hun spel. We creëren dan ook rustige plekken (hoeken) en actieplekken (grote motorische activiteiten in de gang of buiten).
- We beseffen ons dat kinderen een andere ooghoogte hebben. Door het spelmateriaal zo te plaatsen (op ooghoogte van kinderen) kunnen kinderen gericht kiezen.
- Te veel prikkels verstoren het spel. Daarom gaan we bewust om met geluid (radio, muziek) en met ophangen van werkjes (liever niet kriskras door de groep, maar op de gang). We kiezen voor muziek/geluidsmomenten als activiteit en het ophangen van werkjes van kinderen op de gang.
- We bieden activiteiten aan vanuit hun belevingswereld in kleine groepen. Kinderen hebben een keuze aan welke activiteit ze mee willen doen (zie ook *Dagprogramma* in hoofdstuk 7 van dit plan).

Er is aandacht voor leermomenten. Hierbij is taal en motorisch spel van jonge kinderen belangrijk. Dit doen wij door:

- Kinderen leren door spel en exploratie (ontdekken). Door het verwoorden van de activiteiten wordt de woordenschat vergroot. Motorisch spel (ook grof motorisch op de gang of buiten) is onderdeel van het activiteiten aanbod. Ook het lezen van boekjes, zingen, het doornemen van woordkaartjes etc. is onderdeel van het activiteiten aanbod.

De ontwikkeling van de sociale competentie

3.1 Inleiding

Het begrip sociale competentie verwijst naar een heel scala aan sociale kennis en vaardigheden, zoals het zich in een ander kunnen verplaatsen, kunnen communiceren, delen, samenwerken, helpen en conflicten oplossen.

Zoals als eerder gezegd bij het hoofdstuk Emotionele veiligheid hebben pedagogische medewerkers een belangrijke rol, ook in de sociale ontwikkeling, daarnaast bevordert de omgang met (vaste) leeftijdsgenootjes de mogelijkheid om vaardigheid te verwerven in het omgaan met en het aangaan van relaties met andere kinderen. De inrichting van de ruimte kan een belangrijke voorwaarde zijn voor het opdoen van sociale contacten evenals voor het opdoen van persoonlijke competentie. Hieronder worden de aspecten leeftijdsgenootjes en ruimte uitgewerkt.

3.2 Vaste leeftijdsgenootjes

Het werken met vaste leeftijdsgroepen bevordert het gevoel van (emotionele) veiligheid bij kinderen. Het kind krijgt dan te maken met bekende leeftijdsgenootjes. Vanuit dit gevoel van veiligheid kunnen er sociale contacten ontwikkeld worden. In vaste groepen kunnen kinderen al in het tweede levensjaar een duidelijke voorkeur voor één of twee leeftijdsgenootjes ontwikkelen. (Zie voor vriendschappen bij oudere kinderen 4.5). Binnen vriendschap relaties is sprake van sociale uitwisselingen en van emotionele responsiviteit (een antwoord inhoudend, antwoordend). Groepsgenoten kunnen al op jonge leeftijd een bron van veiligheid vormen maar dan moeten zij elkaar wel zo regelmatig zien dat ze elkaar goed kunnen leren kennen. In een vertrouwde groep kunnen kinderen gevoelens van verbondenheid en sociale verantwoordelijkheid ontwikkelen. Goede relaties met leeftijdsgenootjes bevorderen ook de persoonlijke competentie. Het bevordert de kwaliteit van hun uitwisselingen en van hun spel.

Kinderen leren door het omgaan met leeftijdsgenootjes zaken zoals het zich in een ander kunnen verplaatsen (als je speelgoed afpakt van een ander, dan heeft een ander verdriet), communiceren, delen, samenwerken, helpen en conflicten oplossen. De pedagogisch medewerker heeft een belangrijke taak in de begeleiding hierbij. Het is niet de bedoeling dat de pedagogisch medewerker altijd ingrijpt. Veel meningsverschillen spelen zich af in een paar seconden en dan lost het zich vanzelf op. De kinderen gaan elk wat anders doen of spelen weer vreedzaam verder. Allereerst kijkt de pedagogisch medewerker dus of zij wel of niet in moet grijpen. Kinderen zijn soms heel capabel om zelf een aanvaring op te lossen. Ingrijpen is nog als:

- het te gevaarlijk wordt,
- de ruzie maar blijft doorgaan,
- de partijen te ongelijk zijn,
- er iets vernield wordt.

Als het bovenstaande aan de orde is, zal de pedagogisch medewerker ingrijpen. Belangrijk is hierbij het volgende:

- Er wordt een neutrale houding aangenomen (geen partij trekken, dan moet het kind immers tegen twee personen opboksen in plaats van 1 en dan wordt het nog bozer).
- De pedagogisch medewerker gaat naar de kinderen toe en stopt hun gedrag met woorden en soms met daden; de kinderen worden uit elkaar gehaald of het voorwerp waarom gevochten wordt, wordt even afgenomen. De pedagogisch medewerker zorgt dat ze op ooghoogte is zodat ze de kinderen goed kan zien en zij haar.
- Er wordt een ik-boodschap gebruikt om aan te geven wat de situatie voor de pedagogisch medewerker betekent: “Ik zie dat jullie ruzie hebben, dat vind ik niet leuk. Het geeft mij een naar gevoel”.
- Er worden neutrale vragen gesteld en actief geluisterd: “Wat is er aan de hand?” (i.p.v. “Waarom heb je dat gedaan?”), en “Dat heeft je echt pijn gedaan en van streek gemaakt, hé?”.
- Er wordt geholpen om de ruzie op te lossen door middel van overleg:
 De kinderen bedenken zelf een oplossing (de pedagogisch medewerker kan wel oplossingen toevoegen). Er wordt nagegaan of de oplossing goed begrepen wordt: “Tamar stelt voor om nog een ... uit de kast te halen, dat klopt toch, hé? En wat vindt Heleen hiervan?”. Is de andere partij het hier niet mee eens, dan kan gevraagd worden: “Wat kan voor jou een oplossing zijn?”.

Belangrijk is dat er gewerkt wordt met een ik-boodschap, goede lichaamstaal, het bieden van een passend alternatief. Lichaamstaal is belangrijk: gaan zitten op kindhoogte, het kind waar het om gaat goed aankijken op ooghoogte en praten/uitleggen via de ik-boodschap.

Een pedagogisch medewerker die de interacties tussen kinderen goed begeleid, besteedt liever geen/niet alleen aandacht aan negatieve interacties en conflicten tussen kinderen, reageert enkel neutraal (zonder oordeel) wanneer zij interacties en pro-sociaal gedrag laten zien. Ook dit gaat via de ik-boodschap: “Ik vind het leuk om te zien hoe jullie samen aan het tekenen zijn” of “Ik vind het fijn dat jullie Kim ook een handje geven voor de kring. Nu staat zij niet meer alleen”.

3.3 Ruimte

Kinderen reageren op de ruimte om zich heen. Ruimte heeft invloed op de emotionele veiligheid en persoonlijke ontwikkeling (d.m.v. materialen en middelen) maar ook op de sociale ontwikkeling.

Een ruimte die ingericht is vanuit het oogpunt van een pedagogisch medewerker zal als kenmerk hebben dat die overzichtelijk is en weinig “verborgen” hoekjes heeft of mogelijkheden om apart te spelen. De pedagogisch medewerker heeft graag oog op de totale groep. Wanneer kinderen in een dergelijke ruimte spelen is de kans groot dat een aantal door de ruimte gaan rennen, dat anderen afgeleid worden en dat ze elkaar storen in hun spel. Als de ruimte niet goed georganiseerd is storen de kinderen elkaar en krijgen daardoor veel botsingen. Een goede ingerichte ruimte geeft mogelijkheden voor rustig samenspel.

Daarbij is niet alleen de afmeting van belang maar ook de inrichting, aankleding en materiaalkeuze. Wanneer we observeren hoe kinderen zich bewegen in de ruimte valt op dat ze behoefte hebben aan aanbod van verschillende activiteiten. Activiteiten die prikkelend en uitnodigend zijn en die bijdragen in de ontwikkeling van elk kind. Dit gebeurt op verschillende gebieden: fantasie, creativiteit, motoriek, taal en op het cognitieve vlak. Wanneer een ruimte verschillende speelhoeken heeft wordt die mogelijkheid geboden. Kinderen kunnen in kleine groepjes hun eigen spel spelen zonder dat ze gestoord worden. Dat voorkomt conflicten en leidt tot rust in de groep.

3.4 Meerdere spelruimtes

De pedagogisch medewerker kan dus meer individuele aandacht hebben voor de kinderen i.p.v. het handhaven van de orde. Dat geldt voor aparte speelhoeken, maar ook voor aparte spelruimtes. Wij streven ernaar om aparte ruimtes binnen de kinderopvang te creëren waar de pedagogisch medewerker met een klein groepje kinderen naar toe kan gaan. Bijkomend voordeel is dat je als pedagogisch medewerker in deze kleinere groepen meer gelegenheid hebt een kind te volgen.

Verskillende ruimten houden ook rekening met de verschillende ontwikkelingsfasen bij kinderen. Een ruime speelgang is er voor grof motorische activiteiten (loopauto's, fietsjes, e.d., ook de buitenruimte is geschikt voor grof motorische activiteiten). In aparte hoeken of ruimtes kan speelgoed of materiaal waarmee iets gemaakt is blijven staan of liggen. Een kind kan daar de volgende keer weer mee verder spelen. Dat toont het respectvol omgaan met een kind en datgene wat het heeft gemaakt.

3.5 Inrichting van spelruimtes

Als we uitgaan van het kind bij de inrichting van ruimtes waarin zij spelen komen we soms tot even verrassende als vanzelfsprekende keuzes. Wanneer wij zelf door de knieën zakken, is de hoogte van de poster niet meer zo logisch. Ook het op 'kindhoogte' zetten van spelmateriaal geeft kinderen de gelegenheid om zelf keuzes te maken. Uit ervaring blijkt dat kinderen deze wijzigingen heel leuk vinden en goed aankunnen.

Wat willen we terug laten komen in de ruimte als we inrichten vanuit de visie: voldoende daglicht; uitnodigende, warme sfeer; veiligheid. We gebruiken zo veel mogelijk natuurlijke materialen en tinten. Kleuren worden bepaald door het speelgoed en door de kinderen zelf!!! Veel kinderen zijn gevoelig voor te veel prikkels. Ook het ophangen van werkjes dwars door de groepsruimte kan zorgen voor onrust. Beter is een vast gedeelte op een wand te gebruiken als tentoonstellingsruimte voor werkjes.

3.6 Sociale competentie

Hieronder geven wij inzicht hoe wij handelen m.b.t. de ontwikkeling van de sociale competentie. De handelingsaspecten die hieronder benoemd worden zijn toegelicht in dit hoofdstuk of komen naar voren in de voorgaande hoofdstukken of het volgende hoofdstuk.

De beroepskracht ondersteunt de kinderen in de interactie tussen kinderen onderling. Dit doen wij door:

- Door het werken met vaste groepen geven we kinderen de kans hun leeftijdsgenootjes goed te leren kennen. Vanaf het tweede jaar kunnen kinderen een duidelijke voorkeur voor een of twee groepsleden ontwikkelen. Het gevoel van verbondenheid kan sociale verantwoordelijkheid ontwikkelen. Kinderen die al jong veel negatieve ervaringen opdoen in de omgang met andere kinderen kunnen hierdoor beschadigd worden. In het hoofdstuk Emotionele veiligheid staat al beschreven hoe de pedagogisch medewerker in kan gaan op ongewenst gedrag bij de interactie tussen kinderen onderling.
- We geven kinderen de ruimte om contact te maken met elkaar en stimuleren samenspelen. "Wil je met in de bouwhoek of.....?"
- We geven de kinderen de ruimte om elkaars gedrag te herkennen en grijpen niet te snel in bij kleine aanvaringen.
- We storen zo min mogelijk in samenspel.
- We geven woorden aan wat kinderen zien, meemaken en voelen.

De beroepskracht ondersteunt de kinderen in het voorkomen en oplossen van conflicten. Dit doen wij door:

- We grijpen niet te snel in bij kleine aanvaringen maar wel bij conflicten waarbij kinderen hulp nodig hebben. We doen dit op de wijze die beschreven staat in het hoofdstuk Emotionele veiligheid.

De kinderen maken deel uit van het groepsgebeuren. Dit doen wij door:

- De kinderen behoren bij een vaste stamgroep. Bij de activiteiten splitsen we om meer persoonlijke aandacht te kunnen geven (meerdere activiteiten met een kleinere groep). Het kind kiest de activiteit of het groepje. Door de vaste leeftijdsgenootjes en vaste pedagogische medewerkers leert een kind de totale groep kennen.

Eigen maken van waarden en normen

4.1 Inleiding

Om goed te functioneren in de samenleving waarvan zij deel uitmaken, moeten kinderen zich de waarden en normen, ofwel de “cultuur” van die samenleving eigen maken. Ouders leren kinderen niet alleen de gedragsregels die binnen het gezin gelden maar ook de waarden en normen die zij van belang achten voor het functioneren van hun kind buiten het gezin. De kinderopvang kan zorgen voor een nog breder kader.

Kinderen leren in de kinderopvang ook “de regels van het huis”. Daarnaast komen zij in aanraking met meer algemene waarden en normen doordat zij in aanraking komen met andere kinderen en volwassenen. Het is van belang dat de socialisatie in de kinderopvang adequaat geschiedt, maar ook dat de socialisering in de kinderopvang is afgestemd op die van het gezin.

Het contact met de ouders is dus van groot belang. Het bespreken van elkaars waarden en normen (thuis en kinderopvang) zorgt ervoor dat het kind oog krijgt van anders, mogen en moeten in de verschillende situaties.

4.2 Intake en de dagelijkse mondelinge communicatie

Gedurende de intake of plaatsingsgesprek komen de wederzijdse waarden en normen aan bod. Ouders kunnen aangeven welke zaken zij van belang vinden en de pedagogische medewerkers vertellen over de waarden en normen van de opvang. Daarnaast is er de communicatie bij het brengen en halen*.

* Bij de BSO is er één contactmoment per dag omdat de kinderen niet door de ouders gebracht worden. Het contactmoment met de ouders aan het einde van de dag is een belangrijk moment. Het is voor ouders van belang aan het eind van de dag terug te horen hoe de dag voor hun kind is geweest: Hoe heeft het kind het gehad?, Zijn er leuke voorvallen geweest?, Heeft het kind zich bezeerd?, enz. en hoe is hier mee omgegaan. Hierbij worden elkaars waarden en normen weer gecheckt en besproken.

Vaak treft de ouder bij de dagopvang aan het eind van de dag een andere pedagogisch medewerker dan ‘s ochtends toen het kind werd gebracht. Pedagogische medewerkers moeten onderling dus goed communiceren om de overdracht van informatie over een kind goed te laten verlopen. Vooral bij de jongste kinderen is dit heel belangrijk. De grotere kinderen kunnen zelf vertellen hoe de dag is geweest. Maar ook hier is het noodzakelijk dat pedagogische medewerkers elkaar goed informeren.

Bij het ophalen van de kinderen is er niet altijd voldoende tijd om uitgebreid te praten. Wij bieden ouders de gelegenheid om op een ander tijdstip een individueel gesprek over hun kind te hebben. Ook kan er vanuit de pedagogisch medewerker behoefte zijn de ouder(s) te spreken over hun kind. Soms gaan ouders daar, om uiteenlopende redenen, niet altijd of niet direct op in. Het is goed voor zowel pedagogisch medewerker als ouder (en uiteindelijk voor het kind) met elkaar in gesprek te blijven over een kind, om het kind te blijven volgen.

Een belangrijk aspect is de manier waarop de pedagogisch medewerker zowel de ouders als de kinderen benadert, respect voor elkaars waarden en normen, voor elkaars “zijn” is belangrijk. Een kind voelt zich welkom als het samen met zijn ouders enthousiast wordt ontvangen, terwijl de ouder voelt dat het kind in goede handen is en warme aandacht krijgt. Een kind enthousiast verwelkomen wil zeggen dat je laat blijken dat je het leuk vindt dat het kind er is. Leg enthousiasme en belangstelling voor het contact naar ouders en kinderen. “Het is goed gegaan, goed gegeten en gedronken”, is op zich belangrijke informatie voor ouders, maar kan vooraf worden gegaan door “Hij heeft vandaag veel plezier gehad met ...”. Een kind is zo bijzonder dat er altijd wat bijzonders te melden valt!

Hierboven is al aangegeven dat ouders op verschillende manieren communiceren over hun kind, soms spelen ook verschillende waarden en normen een rol. Juist omdat het over hun kind gaat kan de boodschap nadrukkelijk, stellend, emotioneel of veroordelend overkomen. Van een pedagogisch medewerker mag verwacht worden dat zij hier professioneel mee omgaat. Tijdens de interne trainingen wordt aandacht besteed aan verschillende manieren van communiceren.

We geven hier in ieder geval een de volgende handreikingen:

- Blijf uit de emotie wanneer je in gesprek bent met ouders,
- Zoek antwoorden bij jezelf,
- Blijf uit de aanval-verdediging sfeer,
- Vermijdt het be- of veroordelen,
- Vertrouw op je eigen deskundigheid.

Pedagogische medewerkers hebben oog voor de omgangsvormen/aspecten van andere culturen, respecteren dit en maken het bespreekbaar.

4.3 Waarden en normen van de opvang

De belangrijkste waarden en normen van de kinderopvang zijn in dit beleid al eerder aan bod geweest. Voor de samenvatting hiervan kunnen we verwijzen naar hoofdstuk 2 waar de visie en de RRIN verwoord staan. Dit zijn de belangrijkste waarden en normen die doorgevoerd worden in alle handelingen. Deze handelingen zijn verwoord in de laatste paragraaf van de hoofdstukken 3, 4, 5 en 6.

4.4 Eigen maken van waarden en normen

Hieronder geven wij inzicht hoe wij handelen m.b.t. het eigen maken van waarden en normen. De handelingsaspecten die hieronder benoemd worden zijn toegelicht in dit hoofdstuk of komen naar voren in de voorgaande hoofdstukken.

De kinderopvang en de groepssetting bieden een aanvulling op de socialisatie in het gezin. Kinderen komen in aanraking met andere aspecten van de cultuur en diversiteit van de samenleving. Ook komen kinderen in aanraking met de afspraken, regels en omgangsvormen van de opvang.

Afspraken, regels en omgangsvormen zijn aanwezig, duidelijk en worden aan kinderen uitgelegd. Dit doen wij door:

- De ouders ontvangen bij de intake informatie, de pedagogische werkwijze en de benaderwijze naar kinderen toe wordt dan tevens besproken. Pedagogische medewerkers handelen conform het pedagogische visie & beleid en de daarbij horende documenten. De omgangsregels worden stapsgewijs aan kinderen uitgelegd. Dit begint al bij het wennen (jas in de luizenzak, spullen in het bakje, je mag gaan spelen, waar wil je mee spelen). Tijdens het verblijf op de groep worden de afspraken en andere omgangsvormen uitgelegd en herhaald. “Wil je eten?”, “Kom je aan tafel?” “Nog even blijven zitten want.....”, “We gaan nu.....”.
- Door het herhaaldelijk verwoorden van de regels en omgangsvormen wordt het duidelijk voor kinderen. Door te luisteren naar kinderen waarom zij dingen doen wordt het mogelijk hen te corrigeren of hen de ruimte te geven voor hun weg.

Beroepskrachten geven zelf in hun spreken en handelen het goede voorbeeld. Dit doen wij door:

- Zie hiervoor ook het hoofdstuk Emotionele veiligheid. De beroepskrachten geven het voorbeeld door hun houding en toon. Ook houden zij zich aan de regels (niet schreeuwen op de groep, kinderen persoonlijk benaderen, aangeven als je nu even geen tijd hebt maar dat je er snel op terug komt, etc.).

Dagelijks werkplan

5.1 Dagelijkse structuur

Bij de dagelijkse opvang werken we kindvolgend. Dit betekent dat we geen strak dagritme hebben. Aangezien kinderen vanuit hun behoefte aan emotionele veiligheid wel behoefte hebben aan bepaalde structuren hebben we wel een globale dagindeling. Hier kan dus van afgeweken worden als de omstandigheden hiertoe uitnodigen. Aangezien de volgorde van het dagritme belangrijker is dan de tijd (door een activiteit of doordat de kinderen lekker spelen kan het zijn dat er later gegeten of geslapen wordt) geven wij geen exacte tijdsbepalingen. Daarnaast geldt dat we individuele behoefte boven het dagritme stellen. Als een kind bijvoorbeeld te moe is om mee te doen met een activiteit of om te eten kan het zijn dat dit kindje eerst gaat slapen of bij de BSO dat het kind een plek krijgt om uit te rusten.

5.2 Werkverdeling vooraf aan de komst van de kinderen

Voorafgaande aan de komst van de kinderen hebben de pedagogische medewerkers die samen werken op die dag afspraken gemaakt betreffende:

Breng- en haalmomenten van de ouders en kinderen*

Tijdens een haal- en brengmoment hebben we bewuste aandacht voor ouders en kinderen. De ouder wil graag even vertellen of horen hoe het thuis of op het dagverblijf is geweest. Het kind verdient tevens de aandacht en wil mogelijk al gaan spelen met de kinderen die er al zijn. Het is daarom handig om als pedagogische medewerkers een werkverdeling te hebben voor die dag. Wie besteedt er aandacht aan de overdracht met de ouders en wie richt zich op de kinderen die er al zijn en geeft er aandacht aan het kind dat bijvoorbeeld mee wil spelen? Zetten we iets klaar als ontvangst activiteit?

* Bij de BSO is er geen contact met de ouders bij de start van de opvang. De pedagogisch medewerkster die de kinderen van school halt, en dus ook contact heeft met de leerkracht doet ook de overdracht naar de ouders toe aan het einde van de dag.

Kinderen en activiteiten

Voordat de kinderen er zijn hebben de pedagogische medewerkers een beeld van de kinderen welke die dag komen. Er wordt een verdeling gemaakt van de kinderen. Bij een baby/dreumesgroep bijvoorbeeld: Wie van de pedagogische medewerkers houdt zich bezig met de baby's en wie met de wat grotere kinderen? En wat voor (buiten)activiteiten worden er aangeboden?

De verdeling moet flexibel zijn. Naar aanleiding van activiteiten/wensen van kinderen kan het mogelijk veranderen, bijvoorbeeld in de peutergroep: Er komen een aantal kinderen waarvan verwacht wordt dat ze het leuk vinden om in de keuken bezig te zijn. Het is tevens de tijd van de aardbeien. Gedacht wordt aan het plukken van aardbeien en deze te gebruiken op beschuit of brood voor de lunch. Wie gaat er met de kinderen die aardbeien willen plukken naar buiten en wie begeleidt ze bij het wassen en klaarmaken van de aardbeien voor de lunch? Tijdens het voorstellen blijkt dat alle kinderen meewillen. Op dat moment wordt de verdeling anders en kan de hele groep meedoen. Een andere keer blijft de verdeling gehandhaafd of willen er maar enkele kinderen mee. Hierbij gelden natuurlijk de regels van veiligheid. De wil van kinderen is waar mogelijk leidend maar mag nooit consequenties hebben op het gebied van veiligheid en gezondheid. Als er maar een kind naar buiten wil mag het nooit zo zijn dat er een pedagogisch medewerker achterblijft met de zorg voor bijvoorbeeld zeven andere kinderen. Dan dient de activiteit uitgesteld te worden naar een later tijdstip wanneer er meer kinderen willen en dat kan soms al een half uur later zijn.

Ook bij de BSO geldt het bovenstaande maar er komt nog iets extra's bij. Omdat BSO vrije tijd is, willen we graag dat de kinderen meebeslissen over de invulling van hun vrije tijd. Dit kan door bijvoorbeeld 1 x per maand te inventariseren welke activiteiten zij zouden willen doen. Ook het meewerken aan de invulling van een vakantieprogramma hoort bij de kinderparticipatie zoals wij het vorm willen geven.

Informatie

Aan de wand van de groepsruimte is bijvoorbeeld een mededelingenbord. Daar hang alle informatie die belangrijk is voor de ouders. Zoals: heerst er een kinderziekte of met welk thema we bezig zijn.

5.3 Dagprogramma kinderdagopvang

Ontvangst van ouders en kinderen

Breng- en haalmomenten (tussen 07.00 en 09.00 uur en aan het einde van de dag)

Conform de eerdergenoemde werkverdeling van de pedagogische medewerkers is doorgesproken hoe het welkom van ouders en kinderen wordt vormgegeven. Bijvoorbeeld: één pedagogisch medewerker zorgt ervoor dat de ouders en kinderen begroet worden, de ander richt zich op de al aanwezige kinderen. Er is tijd voor een kort gesprek met de ouder. De pedagogisch medewerker begroet het kind en de ouder. Gevraagd wordt aan het kind hoe het met het kind is (afhankelijk van de leeftijd) en of het wil gaan spelen met een aantal dingen die klaar staan (“Wil je met de blokken of een puzzel maken?”). Wanneer een kind dit wil, vangt de andere pedagogisch medewerker het op. Wil een kind dit samen met de ouder doen dan volgt het korte ontmoetingspraatje later. Het gaat er dus om dat er bewuste aandacht is voor het welkom van het kind. Daarnaast is er ruimte voor afscheid nemen. Hiervoor wordt een ritueel ontwikkeld. Het ene kind wil graag op de arm genomen worden en samen met de pedagogisch medewerker de ouder nazwaaien. Het andere kind wil niet zwaaien maar direct gaan spelen.

Wel zegt de ouder altijd even dat hij/zij weg gaat en wanneer het kind weer gehaald wordt. (“Ik ga nu, maar ik kom je vanmiddag weer halen”). Bij het halen is er tevens bewuste aandacht voor ouder en kind conform het bovenstaande.

Ochtendactiviteiten:

Iets eten/drinken, vrij of geleid spel, verzorgen (ochtend tussen 09.00 en 12.00 uur)

Gestart wordt met het gelegenheid bieden om iets te drinken of te eten aan het begin van de ochtend. De pedagogische medewerkers zetten dit (met hulp van de kinderen die dit willen) klaar op tafel. De pedagogische medewerkers vragen aan de kinderen of zij zin hebben om iets te drinken/eten (door apart benaderen, daadwerkelijk contact maken).

Pedagogische medewerkers hebben (met de kinderen in beeld) een activiteit bedacht die past bij de behoefte van de kinderen. Dit kan zijn zaken zoals kleien, schilderen, muziek, dans, zingen, verjaardag, koekjes maken, naar buiten, etc. De pedagogisch medewerker zet rustig klaar wat zij wil gaan doen (dit kan ook op de gang of buiten zijn met de kinderen) en benadert een aantal kinderen persoonlijk of zij zin hebben om mee te doen. Als de kinderen wat anders willen wat past in het moment is dat ook prima. De pedagogisch medewerker begeleidt het groepje kinderen wat interesse heeft in de activiteit. Haar collega volgt de andere kinderen.

Belangrijk is om er bewust van te zijn dat onder activiteiten ook alle verzorgende activiteiten behoren, en daarmee pedagogische activiteiten zijn.

Bijvoorbeeld: Wanneer een baby/dreumes verschoond wordt, is er onderwijl ruimte voor contact. Er wordt altijd gesproken tegen het kind onder het verschonen. Iedere handeling wordt verwoord (“Nu doe ik je luier af”, etc.). Met een baby kun je onderwijl een spelletje doen van het volgen van een voorwerp met de ogen of een speeltje geven en daarmee spelen (“Wat hou je dat al goed vast”). Met oudere kinderen kan een liedje gezongen worden. Maak bewust contact en beschrijf dit contact in het schriftje (vastpakken/ grijpen/ volgen met de ogen gaat al goed, we hebben hiermee een spelletje gedaan). Ook het naar het toilet gaan (peuters) is voor peuters een activiteit die begeleid wordt. Dit houdt niet in dat kinderen die daaraantoe zijn niet zelfstandig naar het toilet kunnen gaan. De ruimte is zo ingericht dat dit veilig en hygiënisch kan verlopen.

Ook het eten is een activiteit (welke soms relatief veel tijd in beslag kan nemen). Het aardbeien plukken of iets anders klaarmaken met een klein groepje is daar een voorbeeld van. Het helpen

tafeldekken, het zelf brood laten smeren (“Wat wil je erop?”, “Hier is een mesje om jam te smeren, probeer het maar”), laat het een bewuste activiteit zijn om de zelfstandigheid te stimuleren. Kijk bij het samenstellen van de eetgroep ook naar de langzame en snelle eters. Het is niet leuk voor een snelle eter om iedere keer lang te moeten wachten voordat de hele tafel klaar is. Kijk daarom voor een beetje evenwichtige groepssamenstelling of laat het kind iets eerder van tafel gaan.

Ook het slapen gaan kan als activiteit beschouwd worden. Mogelijk hebben de wat grotere kinderen behoefte aan een verhaaltje voor het slapen gaan. De kleinere kinderen worden in bed gelegd met een liedje of een ander ritueel. Dit ritueel kan per kind verschillen. Ook het uit bed halen gebeurt bewust. Wil dit kind even op schoot bijkomen of wil het direct spelen?

Naast de verzorgende activiteiten en eetactiviteiten wordt er dagelijks ook een buitenactiviteit aangeboden. Dit kan spelen op het buitenterrein zijn, een bezoekje aan de speeltuin, of iets dergelijks. De activiteit wordt aangepast aan het weer. Regent het, dan kan de activiteit zijn “slootjespringen” over de plassen bij de peuters. Met laarsjes aan en regenpakken is dit geen probleem. Met droog weer kunnen er spullen aangeboden worden. Vul eens lege dozen (met doeken, allemaal ballen, etc.), zet deze buiten neer en kijk eens wat voor fantasiespel kinderen daarbij hebben. Volg hen in hun spel. Er wordt altijd aan de kinderen gevraagd wie er naar buiten wil. Blijkt dat een kind nooit naar buiten wil, kijk dan wat de reden daarvan is. Heeft het behoefte aan de veiligheid van de groep?

Tenslotte wordt er binnen materiaal aangeboden. Verven en knutselen is hier een onderdeel van. Ook dit gebeurt in kleine groepjes. Het is voor kinderen heel duidelijk dat als er vier schildersezels en schorten zijn en die zijn allemaal in gebruik, dat het wat anders moet kiezen. Zo ook met klei of ander soort materiaal. Zo creëer je dat je met een pedagogisch medewerker een wat kleinere groep kan begeleiden en de andere pedagogisch medewerker het oog op de kinderen houdt die met ander spel materiaal bezig zijn. Een verfvacature kan voor het ene kind twee minuten en voor de ander een kwartier duren! Heb hier als pedagogisch medewerker geen oordeel over maar volg het proces van het kind.

Omdat we proces- en kindvolgend zijn proberen we zo min mogelijk met modellen te werken. Probeer materiaal aan te bieden waarin ieder kind zijn/haar creativiteit in kwijt kan. Het kan natuurlijk wel gebeuren dat het ene kind ziet dan een ander een auto maakt van doosjes en dat het ook zo’n auto wil maken. Dan kan het voorkomen dat er soortgelijke werkjes ontstaan. Maar dit is toeval en geen vooropgezet doel.

Cadeautjes voor Moederdag, verjaardagen, etc. hoeven niet op een bepaalde tijd te worden gemaakt. Soms heeft een kind immers geen zin.

Eet- en slaapmoment:

Middag: (tussen 12.00 en 14.30 uur) Eten/slapen (baby’s volgen hun eigen eet- en slaapritme!)
 De tafel wordt gedekt door de pedagogische medewerkers (eventueel met hulp van de kinderen die zij hiervoor geschikt achten (kinderen die niet in hun spel zitten of degenen die willen meehelpen). Hierna worden de kinderen persoonlijk benaderd of ze willen eten. Bij voorkeur wordt er (indien aanwezig) in de eetkeuken gegeten. Boterhammen, etc. worden niet van tevoren klaargemaakt maar samen met de kinderen of door de kinderen zelf. Het afruimen gaat ook in samenwerking met de kinderen. Kinderen vinden het ook leuk om af te wassen/ op te ruimen. De ene pedagogisch medewerker kan de kinderen begeleiden die graag mee willen helpen. De andere pedagogisch medewerker start met het begeleiden van spel en/of de verzorgingsactiviteit.

Kinderen die willen gaan slapen of waarvan de pedagogisch medewerker denkt dat het zinvol is dat het even rust worden naar bed begeleid. Met de kinderen die niet meer hoeven te slapen wordt een rustige activiteit gedaan of zij kunnen naar de gang.

Middag activiteiten:

Zie ook werkwijze in ochtend activiteiten, dit geldt ook voor de middag (14.00 –18.00 uur)

Er is wat te drinken voor de kinderen die uit bed komen en de kinderen die gespeeld hebben met een koekje of cracker. Daarna zijn er weer activiteiten (zie ochtend) waar ze uit kunnen kiezen of die ze zelf bepalen. Hierbij wordt rekening gehouden met het feit of de kinderen al naar buiten zijn geweest. Er wordt geprobeerd om ieder kind iedere dag even buiten te laten spelen.

Ophalen

De kinderen worden opgehaald. Er wordt afscheid genomen van het kind en aan de ouders wordt verteld hoe de dag verlopen is. Zie breng- en haalmomenten aan het begin van de dag.

5.4 Dagprogramma BSO

Ontvangst van de kinderen.

Bij de BSO worden kinderen door de pedagogisch medewerkers gehaald. Belangrijk is dat kinderen uit school vriendelijk welkom worden geheten door de pedagogisch medewerker. Eenmaal op de BSO worden de kinderen in hun basisgroep opgevangen. Er is gelegenheid om iets te eten en te drinken, de kinderen kunnen “hun verhaal” kwijt. In de stamgroep is de tafel waaraan kinderen iets kunnen eten en drinken klaargemaakt en de pedagogisch medewerker neemt de tijd om de kinderen rustig te ontvangen en te woord te staan.

Activiteiten

Eén maal per maand wordt tijdens het ontvangst moment geïnventariseerd wat voor activiteiten de kinderen zouden willen doen. Dit wordt op een groot vel gezet zodat kinderen er in de loop van de dag nog wat op kunnen toevoegen. Vanuit de wensen van de kinderen worden er activiteiten georganiseerd. Er zijn altijd meerdere activiteiten per dag zodat kinderen kunnen kiezen. Als kinderen geen zin hebben om met een georganiseerde activiteit mee te doen kunnen zij hun vrije tijd zelf indelen. Dit betekent dat de ruimte voor de BSO ook zo ingericht is dat er verschillende mogelijkheden zijn (huiskamer met eettafel en hoeken, buitenruimte, etc.) Kinderen kunnen zich vrij in/naar de diverse ruimten bewegen. Er zijn vaste plekken voor activiteiten en er zijn plaatsen waar een kind zich kan terugtrekken (boekenhoek, hangbank).

Ook bij de voorbereiding van de vakantieprogramma's worden de kinderen betrokken. Dit kan door een kindervergadering onder de BSO-tijd te beleggen waartoe de kinderen die willen worden uitgenodigd.

Kinderen bepalen dus zelf hun bezigheden. Elk kind heeft daarbij een eigen persoonlijkheid en interesse. De pedagogisch medewerker zorgt voor de randvoorwaarden. Vanuit de activiteitenkeuze en afspraken daarover met de kinderen zorgt de pedagogisch medewerker dat de benodigde materialen er zijn en dat de kinderen weten hoe ze dit kunnen gebruiken. De pedagogisch medewerker loopt rond in de verschillende ruimtes, kijkt toe en laat kinderen zoveel mogelijk zelfstandig hun activiteiten ontplooiën. Bemoeienis werkt zelfs vaak verstorend. De pedagogisch medewerker zorgt de emotionele veiligheid van de kinderen en voor het bewaken van een goede sfeer.

Het buiten zijn is iets wat we de kinderen graag willen bieden. Met name omdat zij overdag al op school zitten en er vaak behoefte is aan buitenlucht en beweging (ook in het kader van overgewicht met kinderen). Dit betekent dat we zorg besteden aan de buitenruimte zodat deze aantrekkelijk (en dus vaak avontuurlijk) is. De basisschool heeft net een nieuwe speelplaats, waar heel veel aantrekkelijke speeltoestellen staan om op te spelen. Ook kunnen we te allen tijde terecht in de Speeltuin Rollebollebult. Hier wordt ook veel gebruik van gemaakt.

Ophalen

De kinderen worden opgehaald. Er wordt afscheid genomen van het kind en aan de ouders wordt verteld hoe de (mid)dag verlopen is. Zie breng- en haalmomenten aan het begin van de dag.

Hierbij gelden natuurlijk de consequenties uit onze pedagogische pijlers, zoals beschreven in dit pedagogisch beleid, o.a.;

- Veilige gehechtheid (warme betrokkenheid en aandachtige omgang tussen pedagogisch medewerker en kind, het kind voelt zich veilig in contact).
- Volgend begeleiden (kinderen in de gelegenheid stellen zich in hun eigen tempo te ontwikkelen, pedagogische medewerkers bieden ervaringen aan die passen en verrijken, de activiteit mag nooit een *doel op zich* zijn, het gaat om de belevingswereld en de ontwikkeling van het individuele kind).
- Daadwerkelijk contact (leren kijken naar kinderen, prettige conversatietoon, aangeven dat je een kind begrijpt).
- Accepteer de eigenheid van het kind in ritme.
- Vertrouw op wat het kind aan geeft graag te willen ook m.b.t. korter/langer slapen, minder/meer eten, veel/weinig drinken.
- Reageer geduldig.
- Laat kinderen je nabijheid voelen.
- Elk kind heeft gevoelens en ervaringen die niet te scheiden zijn van hun achtergrond.
- Elk kind heeft *nu* bepaalde gevoelens.
- Het gaat om *dit* kind.
- Het gaat erom aan te sluiten bij de dag van vandaag en het moment van nu.

De consequenties uit pedagogisch beleid betekenen dat er bij het aanbieden van alle activiteiten (dus ook op het gebied van (buiten)ruimte, dier en natuur) niet uitgegaan kan worden van de positie van de pedagogisch medewerker of van een regel zoals bijvoorbeeld “iedere dag met zijn allen naar buiten” of “nu met z’n allen koken” of “nu een uitstapje naar de sloot met alle peuters”.

Hiermee zou voorbij gegaan worden aan het individuele kind. Ligt bij dat ene kind de belangstelling wel bij het dier, was het niet net met een andere ontdekking bezig? Heeft het andere kind niet de behoefte om binnen te blijven in verband met behoefte aan veiligheid en is het buitenterrein voor dat moment niet te bedreigend?

Wanneer er dus een activiteit gepland wordt, zal dit altijd met een groepje kinderen zijn die dat graag willen met een pedagogisch medewerker (indien nodig met stagiaire), er zal dus altijd gelegenheid moeten zijn voor kinderen om bij de andere pedagogisch medewerker te blijven.

Het veilig individueel of met een kleine groep naar buiten gaan dient meegenomen in de inrichting van de (buiten)ruimte.

- Omgeving

Als er gekozen wordt voor het dagelijks verzorgen van een moestuin (omdat we vinden dat dit past binnen de agrarische cultuur) dan zorgen we ervoor dat de moestuin zo dichtbij gesitueerd is zodat de dagelijkse verzorging weinig tijd in beslag **heeft** te nemen en dat er mogelijk zicht is vanuit de binnenruimte. Op die manier kan het tijdsbestek dat een pedagogisch medewerker met een groepje kinderen achterblijft verkort worden of kan de zelfstandigheid van kinderen gestimuleerd worden doordat zij een activiteit mogelijk op een gegeven moment met toezicht op (kleine) afstand kunnen doen.

- Activiteiten geënt op belevingswereld

Door de kinderen goed in beeld te houden (zie o.a. kind-volgsysteem) kunnen we vooraf al inschatten welke kinderen geïnteresseerd zouden kunnen zijn in een activiteit. Vooraf is dus al in te schatten hoeveel kinderen er mee zouden willen doen en hoe de taakverdeling tussen pedagogische medewerkers zou kunnen zijn.

Deze elementen zijn van belang bij het dagelijks werken bij de reguliere opvang.

Organisatie Kinderopvang Smile

Kinderopvang Smile, gelegen aan de Mijnzetellaan 6, te Heerlen.

Ons dagverblijf /BSO bestaat uit 3 groepen, te weten:

Verticale groep (0-48 mnd) Dollie Dolfijn met max 16 kinderen per dag.

Verticale groep (0-48 mnd) Ollie Orka met max 16 kinderen per dag.

BSO (4-12 jaar) Hollie Haai met max 16 kinderen per dag.

Werkwijze en (spel)activiteiten die kinderen buiten de stamgroep kunnen verrichten:

In het pedagogisch beleid wordt het dag aanbod/werkwijze beschreven. Hieruit blijkt dat kinderen ook buiten hun stamgroep kunnen spelen. Wanneer dit gebeurt hangt af van het aanbod wat de pedagogische medewerkers bieden en de wensen van de kinderen zelf. Er is altijd zicht op de kinderen wanneer ze buiten de stamgroep zijn. Hierover worden afspraken gemaakt tussen de pedagogische medewerkers onderling (zie hoofdstuk Dagelijks werkplan). Kinderen kunnen naast de stamgroep gebruik maken van de volgende ruimten:

- Gang
- Buitenruimte

De wijze waarop onze beroepskracht worden ondersteund door andere volwassenen:

Iedere groep beschikt over beroepskrachten met een passende beroepskwalificatie volgens de meest recente CAO Kinderopvang. Wij maken wel gebruik van stagiaires die ten alle tijden boventallig worden ingezet.

De wijze waarop beroepskrachten worden ondersteund wanneer zij alleen in het gebouw zijn conform de beroepskrachtratio (BKR):

Tijdens openingstijden is er altijd een achterwacht (andere volwassene) telefonisch bereikbaar en binnen 15 minuten aanwezig in geval van een calamiteit.

Er begint altijd iemand om 7 uur. Deze pedagogisch medewerkster start alles op en zorgt dat alles klaar staat voor de dag. Daarna komt er iemand om 7.30 uur en om 8.00 uur. Als het nodig is voor de BKR dat er meerdere leidsters aanwezig zijn op een bepaald tijdstip wordt dit aangepast.

Aan het einde van de dag zijn er minimaal nog 2 pedagogisch medewerkers tot 17:30 uur. En daarna ligt het eraan hoeveel kinderen er nog zijn en wordt er altijd rekening gehouden met de BKR.

De wijze waarop voldaan wordt aan de BKR en hoe beroepskrachten ondersteund worden in afwijking van de BKR:

Volgens de beleidsregels kan er worden afgeweken van de BKR voor 9.30 uur, tijdens de pauze momenten en na 16.30 uur. De afwijking zal maximaal 1.5 uur aaneengesloten uren zijn voor 9.30 en na 16.30. Tijdens de pauze momenten zullen dit maximaal 2 aaneengesloten uren zijn. Bij afwijkende inzet zal altijd minimaal de helft van de benodigde beroepskrachten aanwezig zijn op locatie. Wanneer er 1 beroepskracht aanwezig is in afwijking van de BKR zal er tenminste 1 andere volwassene in het gebouw aanwezig zijn.

Hoe gaat de 3 uren regeling in de praktijk bij Kinderopvang Smile:

Wij houden ons in de ochtend en avonden gewoon aan de BKR. Wij vinden het belangrijk om ook in de ochtend en in de avond genoeg aandacht te kunnen geven aan de kinderen.

In de middag kunnen we wel afwijken van deze regeling. Wij kunnen dit verantwoorden omdat er dan een aantal kinderen in bed liggen. Dan kunnen de pedagogisch medewerkers om de beurt pauze nemen terwijl de andere pedagogisch medewerkers zorgen dat de kinderen die niet slapen ook lekker kunnen spelen.

Wel wijken we elke dag van 11.30 uur tot 14.30 uur af van de BKR. Dit komt omdat we dan vaak een overbrugging hebben van kinderen die iets eerder komen en kinderen die smiddags worden opgehaald.

Overdracht naar de Basisschool/BSO:

Als organisatie vinden we het waardevol de overgang vanuit de dagopvang naar de basisschool/BSO soepel te laten verlopen. Ouders ontvangen informatie (o.a. observatie verslagen en overdrachtsformulier) van de tijd die hun kinderen hebben doorgebracht bij kinderopvang Smile. Ouders geven toestemming voor het delen van het overdrachtsformulier door middel van een handtekening onder aan het overdrachtsformulier. Door middel van een warme overdracht naar de basisschool zal deze informatie gedeeld worden met de basisschool.

De wijze waarop beroepskrachten bijzonderheden signaleren in de ontwikkeling van kinderen of anderszins en ouders doorverwijzen naar passende instanties voor verder ondersteuning:

Als het gaat om signaleren van bijzonderheden in het gedrag en of ontwikkeling van kinderen maken we gebruik van de observaties. Deze worden 4x per jaar uitgevoerd. Wanneer het gedrag of de ontwikkeling aanleiding geeft tot zorg wordt er nogmaals geobserveerd en besproken met het team. Deze zorg en observatie wordt vervolgens besproken met de ouders en wanneer nodig verwijzen wij naar organisaties of instanties voor ondersteuning/ hulp. Deze staan vermeld op de Sociale Kaart, de organisaties staan vermeld met telefoonnummer en adres waar er mogelijk hulp gezocht kan worden.

De wijze waarop beroepskrachten in de dagopvang toegerust en ondersteunt worden voor taken als signaleren en doorverwijzen:

Pedagogisch medewerkers ontvangen werkbegeleiding en training ter bevordering van het bewust in contact zijn met de kinderen (pedagogische visie). Het leren herkennen van signalen ter bevordering van de interactie.

Regelmatig worden de kinderen besproken tijdens het groepsoverleg. Beroepskrachten bespreken met elkaar wat zij waarnemen bij de kinderen. Elke verandering komt zo ter sprake. Zij bespreken met elkaar en met de leidinggevende wanneer er meer actie nodig is dan volgt er een gesprek met de ouders/verzorgers.

Het mentorschap is bij Kinderopvang Smile als volgt verdeeld:

We hebben 3 stamgroepen. Op elke groep staan vaste gezichten.

We hebben per groep gekozen welk pedagogisch medewerker het kind het meest ziet en dit als uitgangspunt genomen voor het mentorschap. Deze pedagogisch medewerker zal ook de observaties doen en eerste aanspreekpunt zijn van de ouders.

Hoe gaan we te werk bij een uitstapje (zie ook protocol vervoer):

De ouders tekenen als aller eerste een toestemmingsverklaring. Als deze niet is getekend of als kinderen geen toestemming hebben, kunnen ze niet mee met het uitstapje.

Als we te voet gaan, naar bijvoorbeeld de speeltuin, gaan er altijd minimaal 2 pedagogisch medewerkers mee. Ook worden er EHBO spullen, drinken, luiers en andere benodigdheden meegenomen.

Bij vervoer met de auto:

De pedagogisch medewerker heeft een rijbewijs en een inzittende verzekering. Daarbij worden de kinderen altijd vervoerd in een passende en goedgekeurde kinderstoel. Ook bij een uitstapje met de auto worden EHBO spullen, drinken, luiers en andere benodigdheden meegenomen.

Overige informatie:

Ten aanzien van overige belangrijke informatie naar ouders, deze staan beschreven in ons informatieboekje en op onze website www.kdvsmile.nl. Hier staan zaken als de wijze van inschrijving, betaling en opzegging, openingstijden, contactmomenten met ouders, afnamen van extra dagdelen en ruilen, voeding, wat ouders zelf meenemen, verjaardagen, ziekte of verhindering, vakanties, Ouderrecht, vierogen principe, oudercommissie en klachtenprocedure, ook staat hierin vermeld waar ouders voor vragen terecht kunnen. Dit soort zaken worden dan ook niet in deze pedagogische visie & beleid opgenomen.